

Stavovi studenata prema fizičkom kažnjavanju djece

Ivković, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:650624>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Helena Ivković

**STAVOVI STUDENATA PREMA FIZIČKOM
KAŽNJAVANJU DJECE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

HELENA IVKOVIĆ

**STAVOVI STUDENATA PREMA FIZIČKOM
KAŽNJAVANJU DJECE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2020.

ZAHVALE

Zahvaljujem se mentorici izv. prof. dr. sc. Ireni Cajner Mraović na nesebičnoj pomoći i suradnji, na izuzetnoj posvećenosti i potpori te brojnim savjetima i konstruktivnim kritikama.

Zahvaljujem se svojim roditeljima, sestri i svom Filipu na bezuvjetnoj podršci, strpljenju i motivaciji pruženoj tijekom cijelog studija. Bez vas to ne bih uspjela.

Sažetak

Odgoj djece u modernom društvu postaje sve veći izazov jer izlaganje mnogobrojnim stresnim situacijama, brzini svakodnevnog života, očekivanjima društva i slično, stvara frustracije s kojima se roditelji nerijetko ne znaju nositi, pa ih mogu prenijeti na odgoj djeteta i posezati za odgojnim metodama poput fizičkog kažnjavanja koje je zakonom zabranjeno. Cilj ovog rada jest ispitati stavove studenata prema fizičkom kažnjavanju djece i utvrditi gdje se po mišljenju studenata nalazi granica koja ne zahtjeva reakciju društvenih institucija i državnih službi koja štite prava djeteta i istražiti postoje li razlike u stavovima s obzirom na istraživanje "Fizičko zlostavljanje djece u obitelji", Ivane Marag iz 2006. godine pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Irene Cajner Mraović. U kvantitativnom istraživanju je korišten neprobabilistički prigodni uzorak, a istraživanje je provedeno na uzorku od 94 studenata u Hrvatskoj, metodom online ankete. U analizi podataka korištena je deskriptivna statistika u SPSS računalnom statističkom programu. Rezultati istraživanja ukazuju na uglavnom negativne stavove studenata prema fizičkom kažnjavanju djece, a komparacija rezultata dvaju istraživanja ne pokazuje velike promjene u stavovima od 2006. do 2020. godine. Rezultati mogu doprinijeti društvenim institucijama kao pokazatelj sadašnjih stavova studenata, od kojih se većina ne nalazi u roditeljskoj ulozi, o fizičkom kažnjavanju djece. S obzirom na ograničenja kvantitativne metode online ankete i na neprobabilistički prigodni uzorak s kojega se rezultati ne mogu poopćavati na cijelu populaciju, postoji potreba za daljnjim istraživanjima teme fizičkog kažnjavanja djece u Hrvatskoj.

Ključne riječi: fizičko kažnjavanje, obitelj, stavovi, studenti

Abstract

Raising children in modern society is becoming an increasing challenge because exposure to many stressful situations, the speed of everyday life, society's expectations, etc., creates frustrations that parents often do not know how to deal with, so they can transfer them to child rearing and resort to educational methods such as corporal punishment, which is prohibited by law. The aim of this research is to examine students' attitudes towards corporal punishment of children and to determine where in the opinion of students is a limit that does not require a response from social institutions and government services that protect children's rights. Furthermore to investigate whether there are differences in attitudes regarding the study "Physical abuse of children ", Ivana Marag from 2006. under the mentorship of prof. Irena Cajner Mraović, Phd. In the quantitative research, a non-probabilistic sample was used, and the research was conducted on a sample of 94 students in Croatia, using the online survey method. Descriptive statistics in the SPSS computer statistical program were used in the data analysis. The results of the research indicate mostly negative attitudes of students towards corporal punishment of children, and the comparison of the results of the two researches does not show major changes in attitudes from 2006 to 2020. The results can contribute to social institutions as an indicator of the current attitudes of students, most of whom are not in the parental role, about the physical punishment of children. Given the limitations of the quantitative method of online surveys and the non-probabilistic appropriate sample from which the results cannot be generalized to the entire population, there is a need for further research on the topic of corporal punishment of children in Croatia.

Keywords: corporal punishment, family, attitudes, students

Sadržaj

Sažetak	5
Abstract	6
1. Uvod	2
2. Fizičko kažnjavanje	4
2.1. Shaken baby sindrom	6
2.2. Indikatori fizičkog kažnjavanja djece	7
2.3. Posljedice fizičkog kažnjavanja na razvoj djeteta	8
3. Pregled nekih prijašnjih istraživanja o fizičkom kažnjavanju djece	10
4. Obitelj i nasilje u obitelji	13
5. Međunarodni dokumenti i nacionalna legislativa	15
5.1. Dokumenti i zakoni u Hrvatskoj	18
6. Sociološke teorije o fizičkom kažnjavanju djece	19
7. Metodologija	21
7.1. Instrument – <i>online</i> anketni upitnik	22
7.2. Uzorak	25
8. Rezultati istraživanja	27
8.1. Stavovi	27
8.2. Iskustva	35
9. Rasprava	36
10. Zaključak	42
Literatura	44

1. Uvod

Teorijski dio ovog rada fokusiran je na fizičko kažnjavanje djece te pojmove koji se vežu uz nasilje unutar obitelji te pravnu regulativu u Republici Hrvatskoj, dok se u praktičnom dijelu ovog diplomskog rada ispituju stavovi studenata prema fizičkom kažnjavanju djece. Pitanje odgojnih praksi i mjere koje roditelj upućuje djetetu uvelike ovisi o djetetovom razvoju i percepciji daljnjih mogućnosti. Upravo su djeca oduvijek, u svim društvima, najosjetljivija skupina, zbog svoje krhkosti i nemogućnosti pravilnog rasuđivanja, s čime se mnogi roditelji, ali i odrasle osobe općenito, ne mogu i ne znaju nositi. Dokle god postoje zlostavljana djeca, društvo nedovoljno čini kako bi se osvijestile posljedice tih loših odgojnih praksi. Odgoj djece u modernom društvu čini se kao sve veći izazov, no svjesni smo da odgojne prakse i dalje sadrže fizičko kažnjavanje koje je zakonom zabranjeno u Republici Hrvatskoj. Točnije, od 1. srpnja 1999. godine, Hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo zabranilo je tjelesno kažnjavanje djece, a u članku 88. propisuje se da roditelji i ostali članovi obitelji ne smiju dijete podvrgavati ponižavajućim postupcima, duševnom ni tjelesnom nasilju, odnosno zlostavljanju. Stoga se tjelesno kažnjavanje djece u znanstvenoj i široj političkoj zajednici smatra negativnim ponašanjem (Gershoff, 2002. prema Rajter N., Trbus M., Pećnik N., 2016:212). Svrha ovog istraživanja jest ispitati stavove studenata prema fizičkom kažnjavanju djece, te prikazati u kojoj mjeri studenti smatraju prihvatljivim fizičko kažnjavanje djece, odnosno gdje se po mišljenju studenata nalazi granica koja ne zahtjeva reakciju institucija i državnih službi koje štite prava djeteta. Odgoj djece u modernom društvu čini se kao sve veći izazov, no odgojne prakse i dalje sadrže fizičko kažnjavanje koje je zakonom zabranjeno u Republici Hrvatskoj. Glavni cilj istraživanja je istražiti postoje li razlike u stavovima s obzirom na slično ranije provedeno istraživanje Ivane Marag iz 2006. godine te će dobiveni rezultati istraživanja iz ovog diplomskog rada i rezultati u istraživanju iz 2006. godine (Ivana Marag, Fizičko zlostavljanje djece u obitelji) biti komparirani, u svrhu sagledavanja promjena u stavovima prema fizičkom kažnjavanju djece u odgojne svrhe, što čini doprinos na način mogućeg sprječavanja takvih odgojnih mjera i praksi radi zaštite prava djeteta. Ciljana populacija su studenti u Hrvatskoj jer je studentska populacija vrlo bitna zbog toga što se pred većinom studenata tek nalazi uloga roditeljstva, a ako ne budu u toj ulozi, zasigurno će se nekada naći u ulozi odgajatelja druge djece, stoga je važno na vrijeme saznati stavove i sklonost prema fizičkom kažnjavanju djece. Uz to, studentska populacija još je u dobi kada razvija i formira stavove, što je od izuzetne važnosti, stoga će dobiveni rezultati omogućiti sagledavanje promjena u stavovima prema

fizičkom kažnjavanju djece u odgojne svrhe u Hrvatskoj, što bi činilo doprinos mogućem sprječavanju takvih odgojnih mjera i praksi radi zaštite prava djeteta. U istraživanju se koristi kvantitativna metodologija, odnosno anketni upitnik koji se koristio u ranije provedenom istraživanju, čija je autorica mentorica ovog diplomskog rada, koja se suglasna, kao i sa učinjenim prilagodbama i korekcijama unutar anketnog upitnika.

Biti roditelj i imati obitelj zapravo su često društveno nametnute vrijednosti kojima ne teži svaki pojedinac, no društveno poželjno ponašanje i općeprihvaćeni stavovi često pojedince dovedu u društvene uloge koje nekada pojedinci jako teško prihvaćaju, odnosno, ne snalaze se u tim ulogama, što može dovesti do frustracije i nezadovoljstva koje nerijetko rezultira impulzivnim ponašanjima. U takva ponašanja svakako možemo ubrojiti fizičko kažnjavanje djece. Uz to, na obitelj i obiteljski život danas, utječu mnogobrojne promjene društvenog života – poslovne promjene, ekonomske promjene, kulturne promjene, demografske promjene. To se uvelike odražava na spremnosti roditelja na prilagodbu novonastalim promjenama i usklađivanju obiteljskog života. Zbog toga možemo reći da je roditeljstvo univerzalna društvena uloga, koja je aktivno uključena u život šire zajednice jer ovisi o promjenama, ali i utječe na društvene procese (Lektorić, 2015:2). Djeca, roditelji, roditeljske prakse, odgoj, odgojne mjere, odgojne prakse, obitelj i slično, sastavni su predmet proučavanja mnogih znanosti i smjerova znanosti, kao na primjer medicine, prava, sociologije, socijalnog rada, psihologije, pedagogije i drugo. Stoga, u ovom se radu naglasak stavlja na sociološko poimanje obitelji, uloge roditelja, djece i svih aspekta povezanih u odgojne prakse koji sadržavaju fizičko kažnjavanje prema djeci, prema najosjetljivijoj skupini u društvu te samo prihvaćanje i stavove društva prema takvim odgojnim praksama. Najprije će se razmotriti definicije samog fizičkog kažnjavanja, zatim neka dosadašnja istraživanja o fizičkom kažnjavanju djece te pravne legislative u Hrvatskoj koje strogo zabranjuju fizičko kažnjavanje. U poglavlju rezultata opisat će se stavovi i iskustva dobiveni iz istraživanja, dok će se u poglavlju rasprave rezultati komparirati s rezultatima iz istraživanja Ivane Marag iz 2006. godine.

2. Fizičko kažnjavanje

Teško je razlikovati tjelesno zlostavljanje od tjelesnog kažnjavanja zbog visokog stupnja njihove povezanosti – najčešći oblik tjelesnog zlostavljanja djece jest prekoračenje tjelesnog kažnjavanja u odgojne svrhe (Singer i sur., 2005:27). Dok većina autora smatra tjelesno kažnjavanje i zlostavljanje oblicima nasilnog ponašanja između kojih je razlika u stupnju, odnosno intenzitetu (Graziano i Namaste, 1990; Rodriguez i Sutherland, 1990; Wolfe, 1991; Pećnik, 2003. prema Velki i Bošnjak, 2012:66), postoje i autori koji smatraju da se radi o različitim vrstama roditeljskog ponašanja, pri čemu se zlostavljanje nalazi u dimenziji abnormalnog, a tjelesno kažnjavanje u dimenziji normalnog ponašanja (Carlson et al., 1989; Azar, 1999; Pećnik, 2003. prema Velki i Bošnjak, 2012:66).

Postoje društva i sredine u kojima je tjelesno kažnjavanje djece uobičajeno i društveno prihvaćeno. Tako postoje vjerovanja da djeci "neće biti ništa" ako dobiju "koju za uho", "malo po guzi", "jednu po prstima" i slično. Neki vjeruju da djecu treba tući jer kako će inače naučiti što je dobro, a što je zlo, ili "i nas su tukli u djetinjstvu, pa smo sada poštene ljudi", ili "batina je u raju izrasla i nikome ne škodi", a upravo takva vjerovanja razlog su zašto roditelji probleme s djecom rješavaju fizičkim putem, dok okoline ne reagira jer smatra da je to pravo roditelja i da roditelji najbolje znaju što rade i što je dobro za njihovo dijete (Buljan Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003:37). Kada govorimo o samom pojmu i definiranju fizičkog i/ili tjelesnog kažnjavanja i/ili zlostavljanja, možemo reći da ne postoji neka univerzalna definicija fizičkog kažnjavanja, no svakako ono na što prvo možemo pomisliti kako bismo definirali taj pojam jest to da je fizičko kažnjavanje upotreba sile nad čovjekom, kako bi se dokazala moć, jačina, postigao željeni učinak i slično. Svako nasilno ponašanje opisuje se kao spoj triju komponenata – afekt srdžbe, ponašanja kojim se nanosi ozljeda te namjera da se osobi naudi (Pećnik, 2003. prema Singer i suradnici 2005:27). Tijelo Ujedinjenih naroda, Odbor za prava djeteta, tjelesno ili psihičko kažnjavanje definira kao bilo koju vrstu kazne u kojoj je korištena fizička snaga i čija je svrha izazvati određeni stupanj boli ili nelagode, ma koliko lagana ona bila. Donnelly i Straus (2005.) naglašavaju razliku između tjelesnog kažnjavanja i fizičkog zlostavljanja. Prema njima, tjelesna kazna prema djeci je zapravo upotreba fizičke sile s namjerom da dijete nanese bol, ali ne i ozljedu, zbog ispravljanja i kontroliranja djetetova ponašanja. Izraz "bol, ali ne i ozljeda" pomaže u razlikovanju tjelesne kazne od fizičkog kažnjavanja – predmet njihova proučavanja jest društveno prihvatljiva i zakonska tjelesna kazna. Izraz "s namjerom da dijete nanese bol", razlikuju tjelesno kažnjavanje od drugih djela koja imaju drugačiju svrhu, ali također mogu nanijeti bol, kao naprimjer stavljanje antiseptika na ranu (što također uzrokuje

bol). Zbog toga naglašavaju da je tjelesna kazna namjerna, a ne slučajna kao naprimjer stavljanje antiseptika na ranu. Kako ističu, naša kultura danas ljude usredotočuje na to zašto je dijete udareno, a ne na činjenicu da udaranje boli. Donelly i Straus (2005:3) kao najčešće vrste tjelesne kazne navode pljuskanje, šamaranje, hvatanje i grubo guranje djeteta, odnosno pomicanje djeteta s većom silom nego što je uistinu potrebna kako bi se dijete pomaknulo. Buljan Flander i Ćosić (2003:122) definiraju fizičko zlostavljanje kao namjerno nanošenje ozljeda djetetu od roditelja ili odraslih osoba, ili ukoliko znaju – na nesprječavanje istog. To uključuje udaranje, šamaranje, nanošenje opekline, vezivanje, uskraćivanje hrane i/ili izgladnjivanje, zatvaranje na tavan ili u podrum, davanje otrovnih sredstava, alkohola ili neodgovarajućih lijekova, pokušaje utapanja ili davljenja djeteta. Ističu kako fizičko zlostavljanje uzrokuje različite ozljede uključujući modrice, opekline, prijelome kostiju, unutarnje ozljede i oštećenja mozga, a u najekstremnijim slučajevima može uzrokovati i smrt. Kocijan-Hercigonja (2003:37) navodi najčešće korištenu definiciju fizičkog zlostavljanja koja uključuje aktivnosti prema osobi mlađoj od 18 godina, a koje rezultiraju rizikom za ozbiljno povrjeđivanje, smrt ili teške fizičke posljedice izazvane od osoba koje su odgovorne za zaštitu djeteta mlađeg od 18 godina. Od osobite je važnosti definirati i da sudionicima zlostavljanja djeteta ne pripadaju samo osobe koje tjelesno ozljeđuju dijete već i osobe koje ozljeđivanje nisu spriječile te da počinitelji zlostavljanja ne moraju biti samo punoljetne osobe, već je važno da postoji nesrazmjer u moći između počinitelja i žrtve, odnosno vidljiva nadmoć počinitelja nad žrtvom (Kocijan-Hercigonja, 2003.). Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti tjelesno kažnjavanje definira kao svako postupanje poduzeto radi kažnjavanja djeteta koje bi se, ukoliko bi to bilo usmjereno na odraslu osobu, smatralo nezakonitim napadom, dok Odbor za prava djeteta (nadzorno tijelo Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta) tjelesno kažnjavanje definira kao svako kažnjavanje pri kojemu se upotrebljava fizička sila i čija je namjera nanijeti određeni stupanj boli i nelagode, ma kako blagi oni bili, a to se najviše odnosi na udaranje djece (pljuskanje, šamaranje, udarci po tijelu) rukom ili pomagalom (bičem, štapom, remenom, cipelom, drvenom žlicom, itd.), no također može podrazumijevati udaranje nogom, drmusanje ili bacanje djece, grebanje, štipanje, ujedanje, čupanje kose ili udaranje po ušima, primoravanje djece da budu u neudobnim položajima, nanošenje opekotina ili prisilu na gutanje (na primjer, ispiranje usta sapunom ili tjeranje djece da progutaju ljute začine)¹. U tom smislu, čak i udaranje djeteta po prstima, po

¹ Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Ukidanje tjelesnog kažnjavanja djece, Pitanja i odgovori, 2008., "Izgradnja Europe za djecu i s djecom", Tisak Vijeća Europe, Zagreb.

stražnjici, grublje hvatanje za ruku kako bi ga se privuklo ukoliko dijete ne sluša i slične prakse, zapravo je itekako fizičko kažnjavanje djece. Nadalje, psihologinje Baraban i Buljubašić (2014.) u svojem istraživanju koriste Jansonovu (2008.) definiciju tjelesnog kažnjavanja koje je definirano kao svako kažnjavanje pri kojem se upotrebljava fizička snaga i kojemu je namjera nanijeti neki stupanj boli ili nelagode. Ajduković i Pečnik (1994:269) tjelesno zlostavljanje opisuju kao ponašanje roditelja koje karakterizira prisutnost neslučajne povrede i iskazivanje otvorene tjelesne agresije prema djetetu, što može uključivati udaranje, gnječenje, paljenje, grebanje, davljenje, vezivanje, izlaganje visokoj temperaturi ili hladnoći, osjetilno preopterećenje poput prejakog svijetla, zvuka, odbojnog okusa i slično, sprječavanje spavanja i drugo. Prema njima, zanemarivanje je propuštanje da se nešto učini, a ne neposredno nanošenje povrede ili štete djetetu poput kažnjavanja i/ili zlostavljanja. Iz svih ovih definicija proizlazi da je fizičko kažnjavanje prema djeci upotreba fizičke sile kojoj je svrha nanijeti određenu bol i kako je fizičko kažnjavanje itekako namjerno i promišljeno ponašanje. Odrasli često zaboravljaju da djeca isto osjećaju sram, nelagodu, ispraznost i slične osjećaje koji ostavljaju posljedice na djetetov razvoj. Može se reći da fizičko kažnjavanje ne ostavlja samo fizičke posljedice poput crvenila, boli, modrica i slično, već na dijete ostavlja i emotivnu bol, javljanje osjećaja s kojima se dijete možda i ne može nositi, poput osjećaja manje vrijednosti, straha, nelagode, odbačenosti i slično. Klinička praksa pokazala je da emocionalno zlostavljanje koje prati sve druge oblike kažnjavanja, mogu imati vrlo teške posljedice na djetetov život (Urbanc, 2000). Edukacija roditelja o emotivnom stanju njihovog djeteta, itekako bi značila u boljem razumijevanju između starijih i mlađih generacija.

2.1. Shaken baby sindrom

Shaken baby sindrom jedan je od najpoznatijih sindroma kada govorimo o fizičkom kažnjavanju djece te jedan od najčešćih uzroka oštećenja mozga. Shaken baby sindrom ili sindrom tresnog djeteta najopasniji je za djecu mlađu od 2 godine, dok je glava još krhka, a mozak radi svoje građe i pozicije unutar lubanje vrlo osjetljiv (Buljan Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003:44).

Većina dobronamjernih i odgovornih roditelja koji nikada ne bi udarili vlastito dijete ne smatraju opasnim "protresti" malo dijete, no takva se kazna uglavnom smatra bezopasnom, međutim i lagana i umjerena trešnja djeteta može više štetiti djetetu nego što se misli (Marag, 2006). Buljan Flander i Kocijan-Hercigonja (2003.) smatraju da roditelji tresu dijete u želji da ga smire ili u nastupu svojeg impulzivnog i neodmjerеноg ponašanja, a to može dovesti do

pucanja krvnih žila, krvarenja u mozgu, krvarenja u očima i često može rezultirati smrću. Autorice naglašavaju kako se medicinska simptomatologija sindroma izražava kao krvarenje mrežnice oka, teško disanje, napadaji gubitka svijesti, proširenje zjenica, letargija, nesvjestica, smanjenje apetita uz povraćanje, ozljede ramena, nateklo čelo, nemogućnost podizanja glave, različita veličina zjenica i slično, a nema prijeloma lubanje, niti vanjskih znakova traume. Marag (2006.) ističe da se teška oštećenja vrata, kralješnice, krvarenja u mozgu i gubitak vida najčešće tim sindromom događaju kod jako male djece (novorođenčadi), ali su moguća i kod djece do navršene 3. godine života. S obzirom da se dijete gotovo uvijek trese namjerno, kako bi se zaustavilo neko neželjeno ponašanje, smatra se zlostavljanjem djeteta, odnosno fizičkim kažnjavanjem.

2.2. Indikatori fizičkog kažnjavanja djece

Roditelji koji fizički kažnjavaju svoju djecu smatraju da su djeca njihovo privatno vlasništvo i ne može se očekivati da će to tek tako priznati. No, postoje indikatori potencijalne potrebe za zaštitom djeteta jer dijete svojim ponašanjem nesvjesno pokazuje znakove fizičkog kažnjavanja odnosno zlostavljanja. Postoje fizički indikatori i indikativno ponašanje koji nam mogu pomoći u detektiranju zlostavljanja djeteta i pravovremenu reakciju s ciljem zaštite djeteta. Fizički indikatori fizičkog kažnjavanja kod djece su neobjašnjive modrice različitih stupnjeva zacjeljivanja, ljudski ugrizi, ćelava mjesta, neobjašnjive opekline (osobito od cigareta), neobjašnjivi prijelomi, posjekotine ili ogrebotine. Indikativna ponašanja kod fizičko kažnjavane djece su samodestruktivno ponašanje, povučenost ili agresivnost (krajnosti u ponašanju), neugoda pri fizičkom kontaktu, dolazak u školu ranije ili kasnije (boji se ići kući), kronično bježanje od kuće, kretanje s nelagodom i žaljenje na bol, nošenje neprikladne odjeće s obzirom na vrijeme kako bi sakrilo tijelo i slično (Buljan Flander i Ćosić (2003:123). Djetetu se treba pristupiti na profesionalan način, ne smije ga se dodatno zastrašivati jer se dijete boji reći od kud mu modrice, prijelomi i drugo. Važno je vidjeti nekoliko indikatora kako bi se zaključilo da je dijete zlostavljano jer djeca često neke od ozljeda zadobiju dok trče, voze bicikl, igraju se, pa čak i hodaju jer se učestalo sudaraju i udaraju s različitim predmetima. Kada se izjave roditelja, samog djeteta ili neke treće osobe ne slažu s karakteristikama ozljeda onda to ukazuje na fizičko zlostavljanje (Marag, 2006.). Osim indikatora, Buljan Flander i Kocijan-Hercigonja (2003:30) naglašavaju postojanje nekih karakteristika potencijalnih zlostavljača - to su često roditelji koji nemaju kapaciteta da razumiju dijete radi svoje mentalne psihopatologije, ovisni su o alkoholu ili drogama, nisu u stanju kontrolirati vlastito ponašanje, često su pod stresom, imaju brčne probleme i slabo poznaju karakteristike djetetova razvoja. Također, ističu roditelje

koji su u svome djetinjstvu također proživljavali traume fizičkog kažnjavanja, imaju predispozicije postati nasilnikom jer su izgubili objektivne kriterije o dječjim potrebama i o tome kako bi se dijete trebalo ponašati. Roditelje koje iritira djetetov plač, ne žele se i ne mogu se koncentrirati na djetetove potrebe, nezadovoljni su spolom svog djeteta, ne razgovaraju s djetetom i slično, također se često nalaze među roditeljima zlostavljačima. Zlostavljači često sami sebe uvjeravaju da u njihovom ponašanju nema ničeg lošeg ili da je sve to za djetetovo dobro (Buljan Flander, Čosić, 2003:124).

2.3. Posljedice fizičkog kažnjavanja na razvoj djeteta

Nema točnog i specifičnog odgovora zašto roditelji fizički kažnjavaju svoju djecu. Uzroci su različiti i vrlo često povezani sa kulturalnim karakteristikama koje utječu na stavove o tome kako odgajati dijete i što je za dijete dobro i s time da su roditelji koji fizički kažnjavaju svoju djecu vrlo često i sami bili fizički zlostavljani što dokazuju brojna istraživanja (Buljan Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003:46). Kada se dijete ponaša na način kojim ugrožava sebe, druge ili norme društveno prihvatljivog ponašanja, roditelji nastoje takvo ponašanje smanjiti ili zaustaviti, često nanoseći bol djetetu ili zastrašivanjem djeteta kako bi prestala s neželjenim ponašanjem zbog straha od posljedica (Pečnik, 1996:133). Posljedice bilo kakvog kažnjavanja ne mogu biti pozitivne, no ukoliko govorimo o fizičkom kažnjavanju tu se javljaju čak i ozbiljnije posljedice kod djeteta. Osim same boli, fizičke i emotivne koju dijete u sebi proživljava, fizičko kažnjavanje može dovesti do teških psihičkih stanja i bolesti. Buljan Flander i Čosić (2003.) kao najčešći odgovor na traumu navode strah i anksioznost, a moguća je pojava i smetnji pri spavanju, nesanica, slab apetit, a u velikoj mjeri javljaju se i psihosomatske bolesti (kao što su konverzivni poremećaj, hipohondrija, kronični bolni sindrom i slično). Uz to, autorice navode da s obzirom da se fizičko zlostavljanje očituje i na emocionalnoj razini, kod emocionalno zlostavljene djece moguće su i posljedice glavobolje, gubitak apetita, bolovi u trbuhu, povraćanje, gušenje, pojava astme i drugo kao pokazatelji pojave psihosomatske reakcije na traumu te da se kod tjelesno zlostavljane djece razvija se osjećaj nepovjerenja prema odraslim osobama jer umjesto pružene roditeljske ljubavi, sigurnosti i podrške javljaju se tjelesne kazne koje utječu gubitak povjerenja. Pečnik (1996.) napominje da neka istraživanja pokazuju da namjerno nanošenje boli (na primjer udarac po stražnjici djeteta) osim straha i izbjegavanja ponašanja koje je do udara dovelo izaziva i niz drugih popratnih pojava kao što su *učenje putem oponašanja*, odnosno učenje po modelu jer djeca oponašaju agresivno ponašanje roditelja, koje također iskazuju na slabijima, često i mlađima od sebe, poput mlađe braće i sestara, *burna reakcija* kao odgovor na bol zadanu

fizičkom kaznom, a očituje se u porastu mišićne napetosti, plakanju, vikanju i ritanju, *privremeno potiskivanje reakcije* na način da udarac može zaustaviti neželjeno ponašanje privremeno, no kada se ono ponovno javi, udarac bi trebao biti jači, a dovede li se tu pojavu do ekstrema, dolazimo do smrtne kazne, *učenje izbjegavanja boli, ali i osoba koje nanose bol* na način da dijete na primjer trči na cestu i dobiva udarac te će na taj način možda naučiti izbjegavati cestu, ali se vjerojatno neće zaustaviti ako za njim trči osoba koja ga je udarila jer je naučilo izbjegavati i nju, *negativno emocionalno uvjetovanje* javlja se na način da udarac koji dijete dobije jest neugodan podražaj koji se asocira s negativnim emocijama, a dijete putem klasičnog uvjetovanja negativne emocije asocira i s osobom koja je zadala udarac te one označavaju odnos nje i djeteta te *generalizirano potiskivanje reakcija* na način da udaranje djeteta može dovesti do smanjivanja ne samo neželjenog već i prilagođenog djetetovog ponašanja tako da se dijete u igri s vršnjacima može povući i postati izolirano i sramežljivo. Važno je istaknuti da fizički kažnjavana djeca nauče sebe gledati jednakim nezadovoljstvom kojima ih gledaju roditelji, što dovodi do niskog samopoštovanja i loše slike o sebi, a takva djeca ne mogu prepoznati sve svoje vrline i realno procijeniti sve svoje mogućnosti kako bi se ostvarili. Zlostavljana djeca zbog niskog samopouzdanja i vjerovanja da nisu dovoljno dobra, povlače se i osamljuju, pokazuju slabiju socijalnu kompetentnost, probleme pri uspostavi i održavanju odnosa s vršnjacima (posebno u adolescenciji), pokazuju visok stupanj agresivnog ponašanja, manje empatije i prosocijalnog ponašanja, a to često rezultira odbacivanjem od strane vršnjaka te se kao posljedica mogu pojaviti delikventna i autodestruktivna ponašanja u adolescentskoj dobi (Buljan Flander, Ćosić, 2003:123). S obzirom da se ponašanja uče u primarnoj i sekundarnoj socijalizaciji, dijete koje je u svojoj socijalizaciji naučilo agresivno ponašanje, velika je vjerojatnost da će to ponašanje primjenjivati. Posljedice koje fizičko kažnjavanje, odnosno zlostavljanje ostavlja na razvoj djeteta moguće je ublažiti, pa čak i izbjeći pravovremenom intervencijom i uključivanjem djeteta i članova obitelji u procese terapije.

3. Pregled nekih prijašnjih istraživanja o fizičkom kažnjavanju djece

Mnogo je pažnje posvećeno istraživanju o nasilju nad djecom, odnosno o psihičkom, fizičkom, emocionalnom, seksualnom nasilju i zanemarivanju djece. Kada govorimo o istraživanjima o fizičkom kažnjavanju djece provedenih u Republici Hrvatskoj, treba svakako spomenuti istraživanje koje je provedeno u okviru projekta "Osnažimo pravo djece da budu sigurna" na uzorku od 2215 roditelja iz pet županija u Hrvatskoj, čiji su autori Rajter, Trbus i Pećnik (2016.). Županije koje su istraživanjem bile obuhvaćene su Dubrovačko-neretvanska županija, Istarska, Osječko-baranjska, Primorsko-goranska te Grad Zagreb. Rezultati istraživanja pokazuju statistički značajne efekte spola roditelja, stupnja obrazovanja, broja muške djece u obitelji te ukupnog broja djece u obitelji. Rezultati analize pokazuju kako postoji statistički značajna razlika u stavu prema tjelesnom kažnjavanju djece između muškaraca i žena – muškarci pokazuju pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju od žena. Socio-demografska varijabla obrazovanja pokazuje da postoji statistički značajna razlika u stavu prema fizičkom kažnjavanju djece – ispitanici sa završenom srednjom školom imaju pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju djece u odnosu na ispitanike sa završenim fakultetom ili višom školom. Također, dobivene su statistički značajne korelacije stava prema fizičkom kažnjavanju djece i ukupnog broja djece te broja muške djece u obitelji – ispitanici s većim brojem djece i ispitanici s većim brojem muške djece imaju pozitivnije stavove prema tjelesnom kažnjavanju. Autori zaključuju iz dobivenih rezultata da su samo broj muške djece i ukupan broj djece značajni prediktori stava prema fizičkom kažnjavanju djece. Rezultati analize pokazuju da je stav prema fizičkom kažnjavanju djece pozitivno asimetričan, odnosno da roditelji u manjoj mjeri imaju pozitivne stavove prema fizičkom kažnjavanju djece, premda značajan broj roditelja u određenoj mjeri podržava tjelesno kažnjavanje djece. Nadalje, Pećnik, Radočaj i Tokić (2009.) provele su istraživanje na reprezentativnom uzorku čiji je cilj bio ispitati uvjerenja odraslih građana Hrvatske o komunikaciji s djetetom i drugim aspektima odnosa prema djeci najmlađe dobi, o reagiranju na djetetov plač i tjelesno kažnjavanje te utvrditi mogu li se ona predviđati na temelju niza sociodemografskih varijabli. Istraživanje je provedeno u okviru akcije Ureda UNICEF-a za Hrvatsku - "Prve tri su najvažnije". Rezultati istraživanja pokazuju da u hrvatskoj javnosti postoji generalni konsenzus oko roditeljskog bavljenja djetetom i komunikacije s djetetom kao važnog aspekta roditeljstva. O opravdanosti tjelesnog kažnjavanja, najčešći odgovor na skali bio je "niti se slažem, niti se ne slažem", iz čega autori zaključuju da javnost odbacuje fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru, ali i na prisutnost tjelesnog kažnjavanja djece u hrvatskom društvu. Istraživanje koje su proveli Delale, Muslić i Drpić (2012.) s ciljem

utvrđivanja odnosa između roditeljskih postupaka kažnjavanja i alternativa kažnjavanju kod doživljaja blažih i izrazito neprimjerenih ponašanja o kojima izvještavaju majke djece kod predškolske dobi, korišten je mješoviti istraživački nacrt kojim su obuhvatili 63 majke prosječne dobi 34,63 godine (raspon godina od 26 do 49 godina), koje su ukupno navele 74 primjera blažih i 76 primjera izrazito neprimjerenih ponašanja djece. Metodom analize sadržaja kategorizirali su tri skupine ponašanja – svakodnevne aktivnosti i obaveze, odnosi s drugima te igra i eksperimentiranje djeteta. U istraživanju je definiran pojam korektivnih roditeljskih odgojnih postupaka i preventivnih odgojnih postupaka. Korektivni roditeljski odgojni postupci odnose se na roditeljske reakcije na dječje neprimjereni ponašanje s namjerom da se ono ispravi, a uključuje postupke kažnjavanja kao što su tjelesno kažnjavanje i psihološka agresija, te alternative kažnjavanju kao što su nagrađivanje djeteta za prestanak nepoželjnog ponašanja, objašnjavanje, odnosno podučavanje i nadzor. Preventivni odgojni postupci odnose se na postupke prihvatanja djeteta i poticanje poželjnog ponašanja te predstavljaju ona ponašanja koja roditelja prema djetetu koja nisu u neposrednoj vezi s neprimjerenim ponašanjem djeteta – ohrabrivanje djeteta da izrazi svoje mišljenje i donosi odluke, vođenje računa o djetetovim željama, pokazivanje razumijevanja djetetu kada je uznemireno i slično. Rezultatima je utvrđeno da kod izrazito neprimjerenog ponašanja majke ne povećavaju učestalost alternativa kažnjavanju, nego posežu za tjelesnim kažnjavanjem te podižu glas i viču. Dakle, radi se o majkama iz Hrvatske u kojoj je tjelesno kažnjavanje zakonom zabranjeno. Velki i Bošnjak (2012.) provele su istraživanje čiji je cilj bio ispitati roditeljske stavove o primjerenim odgojnim postupcima i učestalost tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece iz perspektive roditelja, a u istraživanju je sudjelovalo 196 roditelja učenika osnovnih škola – 28 očeva i 158 majki. Većina ispitanika nije sigurno treba li tjelesno kažnjavati djecu, a rezultati pokazuju da su tolerantni stavovi prema upotrebi tjelesnog kažnjavanja djece. Autorice naglašavaju nesvjesnost roditelja o mogućim negativnim posljedicama tjelesnog kažnjavanja i drugih obila nasilja nad djecom, stoga smatraju kako je i dalje potrebno osvještavati roditelje o suvremenim odgojnim postupcima i onome što je za djecu dobro, a što nije dobro. Rezultatima istraživanja utvrdile su da 100% roditelja tjelesno kažnjava djecu, 64,2% tjelesno zlostavlja djecu, a 2,1% teško tjelesno zlostavlja djecu, što ukazuje na to da iako je u Hrvatskoj tjelesno kažnjavanje djece zakonom zabranjeno, te zakonske regulative nisu u potpunosti zaživjele. Možemo reći da se još uvijek reagira samo na teške oblike zlostavljanja, a za fizičko kažnjavanje se još uvijek pronalaze opravdanja, poput "nekada se mora udariti da se nauči pameti", "jedino tako razumije da to ne smije raditi" i slično te se često smatra privatnim – roditelji znaju što je najbolje za dijete, "nećemo se miješati". Psihologinje Baraban i Buljubašić (2014.) provele su istraživanje

na 62 studenta pete godine studija medicine s Medicinskog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku od čega je 41 osoba bila ženskog spola, a 21 osoba muškog spola, dok je dob studenata varirala od 22 do 26 godina (prosječna dob iznosila je 23 godine). Cilj je bio ispitati uvjerenja i znanja studenata medicine o tjelesnom kažnjavanju djece. Najviše slaganja i neutralnih stavova prema fizičkom kažnjavanju djece studenti su iskazali u tri tvrdnje – poneki udarac može pomoći/koristiti u odgoju, dijete treba nekad dobiti batine kako bi zapamtilo lekciju i za pravilan odgoj djece potrebno je ponekad udariti dijete. Većina studenata vjeruje kako djeca mogu imati dugotrajne psihičke probleme zbog čestog vikanja i vrijeđanja roditelja te zbog fizičkog kažnjavanja. Studenti su naveli kako su iz njihove okoline bake i djedovi za tjelesno kažnjavanje, a kako su stručne osobe poput socijalnih radnika, psihologa i pedagoga izrazito protiv tjelesnog kažnjavanja. Roditelji.hr² na svojoj su internetskoj stranici objavili kratku online anketu u kojoj je postavljeno pitanje "Što mislite o fizičkom kažnjavanju djece?". *Mislim da je opravdano lupiti dijete po guzi svaki put kada to zasluži* odgovorilo je 18,83% ispitanika, *Mislim da ponekad nema drugog načina kako natjerati da nas dijete posluš*a odgovorilo je 24,03% ispitanika, *Vrlo rijetko mi ruka poleti, ali uvijek mi je poslije žao* odgovorilo je 16,23% ispitanika, *Mislim da postoje bolji i humaniji načini kako privoliti dijete da nas posluš*a odgovorilo je 23,38% ispitanika, dok je posljednju tvrdnju *Ja sam protiv bilo kakvog kažnjavanja djece* odgovorilo svega 17,53% ispitanika. Srednja.hr³ objavila je rezultate istraživanja koje je provela udruga Hrabri telefon u kojem je cilj bio ispitati stavove prema korištenju tjelesnog kažnjavanja u obitelji i odgojno-obrazovnim ustanovama, stavove prema zakonskoj zabrani tjelesnog kažnjavanja te učestalost korištenja tjelesnog kažnjavanja i drugih roditeljskih postupaka. U tom online istraživanju sudjelovalo je 500 sudionika iz cijele Republike Hrvatske. Istraživanje je provedeno u sklopu projekta "Od politike do stvarnosti – promjena stavova i praksi od tjelesnog kažnjavanja do mjera za zaštitu djece". Rezultati istraživanja pokazali su da svaka druga osoba, odnosno 52% sudionika smatra da se tjelesno kažnjavanje generalno ne bi trebalo koristiti, no smatraju opravdanim u nekim situacijama. 39% sudionika prepoznaje štetnost tjelesnog kažnjavanja i smatra da se ono nikada ne bi trebalo koristiti, a 34% sudionika smatra da tjelesno kažnjavanje ne bi trebalo zabraniti roditeljima u odgoju djece. Čak 41% sudionika istraživanja ne zna je li tjelesno kažnjavanje u Republici Hrvatskoj zabranjeno. 88% sudionika je barem jednom u životu svjedočilo situaciji kada je

² <https://www.roditelji.hr/jaslice/odgoj/1661-fizicko-kaznjavanje-djece/> Objavljeno 16. ožujka 2012. godine, a preuzeto je 28. srpnja 2020. godine.

³ <https://www.srednja.hr/novosti/istrazivanje-pokazalo-da-hrvati-tuku-djecu-a-mnogi-ne-znaju-da-to-zakonom-zabranjeno/> Objavljeni 1. svibnja 2018. godine, a preuzeto 22. srpnja 2020. godine.

odrasla osoba disciplinirala dijete koristeći fizičko kažnjavanje. 35% sudionika izjavilo je da koristi tjelesno kažnjavanje u odgoju djeteta, a kao razlog navode gubitak strpljenja. Buljan Flander i Ćosić (2013:123) navode da su mnogobrojna istraživanja pokazala različite efekte izloženosti nasilju u obitelji kod muškarca i žena, na način da muškarci koji su bili očevici ili žrtve nasilja u obitelji češće postaju zlostavljači, a žene češće uspostavljaju odnose u kojima su i dalje viktimizirane.

4. Obitelj i nasilje u obitelji

Mnogi sociolozi obitelj smatraju osnovnom jedinicom svakog društva, odnosno obitelj je kamen temeljac svakog društva jer su upravo u njoj vidljive društvene organizacije i društvene uloge, možemo reći da je obitelj univerzalna društvena institucija. Budući da su obitelj ili srodničke veze dio svačije egzistencije, obiteljski život obuhvaća gotovo sva emocionalna iskustva, a obiteljski odnosi mogu biti topli i puni zadovoljstva, ali mogu biti i krajnje napeti, dovoditi ljude do očaja ili ih ispunjavati dubokim osjećajem straha i krivnje (Giddens, 2007:193). Obitelj kroz povijest nije zadržavala istu strukturu i funkciju. Većina sociologa polazila je od pretpostavke da obiteljski život evoluirao i da se obitelj mora postupno mijenjati kako bi zadovoljavala potrebe društva u cjelini i svakog člana obitelji zasebno (Holborn, Haralambos, 2002:508). Georg Peter Murdock kao 4 univerzalne funkcije obitelji navodi seksualnu, reproduktivnu, ekonomsku i odgojnu temeljem analize čak 250 različitih društava. Talcot Parsons navodi dvije temeljne i nesvodive funkcije obitelji – primarna socijalizacija i stabilizacija ličnosti odraslih pripadnika društva. Primarna socijalizacija podrazumijeva socijalizaciju tijekom ranog djetinjstva, koja se pretežito odvija u okviru obitelji, a uključuje dva primarna procesa – strukturiranje ličnosti i internalizaciju kulture danog društva. Nakon što je ličnost formirana, važno je sačuvati stabilnost ličnosti. U stabilizaciji ličnosti odraslih osoba osobito je značajna roditeljska uloga, odnosno uloga u procesu socijalizacije vlastite djece (Holborn, Haralambos, 2002:509). Odgojna funkcija obitelji sadrži odgojne prakse i ponašanja roditelja prema djeci, a stekne li dijete tijekom socijalizacije fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru, velika je mogućnost stvaranja takve ličnosti koja će smatrati nasilje jednom od mogućnosti rješavanja problema. Obitelj je neprijeporno uzrok i posljedica sveg socijalnog okruženja, koja je određena, ali i određuje, koja je pozvana, ali i poziva, koja se mijenja i uzrokuje promjene i koja u svim tim odrednicama postaje čvršća ili labilnija u stalnom među odnosu s općim i posebnim činiteljima uže i šire socijalne sredine (Mijatović, 1995:466). Obiteljski život i obiteljski odnosi obuhvaćaju gotovo sva emocionalna iskustva. Nasilje koje se pojavljuje u obitelji možemo definirati kao fizičko zlostavljanje jednog člana obitelji nad

drugim članom ili članovima, a istraživanja pokazuju da su primarno zlostavljana djeca, osobito djeca mlađa od 6 godina., dok je drugi najčešći tip nasilja nasilje muškaraca nad ženama, odnosno muževa nad ženama (Giddens, 2007:193). Odgovor zašto je to tako, možda nalazimo u tome što je patrijarhalnost unutar obitelji nestala tek pojavom demokracije. Muškarac u patrijarhalnoj obitelji bio je hranitelj obitelji i obitelj je bila njegova, on je s njome mogao raditi što je htio. Tako je mogao tući ženu, djecu, izgladnjivati ih, tjerati ih da rade poslove oko kuće i u kući i slično. Muškarac je, osim fizički, i u rasponu moći bio nadmoćniji od žene i djece. Žena nije imala pravo bilo što prigovoriti ili promijeniti. Fizičko kažnjavanje djece u takvim starijim tradicionalnim obiteljima bilo je u potpunosti normalno i društveno prihvaćeno. Tek pojavom demokracije, industrijalizma, modernizacije, kapitalizma i urbanizacije, žena i djeca dobivaju jednako mjesto pored muškarca, odnosno oca, a možemo reći da je to tako sve do danas. Ostvarivanjem ženskih prava i borba za jednakopravnost spolova, podrazumijeva da žena radi uz muškarca, obrazuje se, da više nije kućanica i kod kuće odgaja djecu dok muškarac jedini radi. Obitelj je institucija u kojoj djeca ostvaruju sebe, uče od svojih roditelja, prihvaćaju njihova stajališta, a za njihov pravilan razvoj potrebna su im roditeljska ljubav, razumijevanje, prihvaćanje, sigurnost. Dijete se u svojoj okolini izvan obitelji često osjeća nesigurno, neprihvaćeno, nezadovoljno, a ukoliko suprotnosti ne nalazi u svojoj obitelji, odnosno ukoliko roditelji kao odgojne prakse koriste fizičko kažnjavanje, dijete se osjeća odbačeno u svim svojim okolinama u kojima djeluje, što mu ne može osigurati pravilan rast i razvoj. Dom je u biti najopasnije mjesto u modernom društvu, jer statistički gledano, vjerojatnije je da će osoba bilo koje dobi i spola biti žrtva fizičkog napada u kući nego noću na ulici (Giddens, 2007:193). Pečnik (1996., Hunt, prema Miller, 1992.) sugerira deset razloga da ne udarite svoje dijete - praksa udaranja djece uči ih da i sami udaraju, kažnjavanje prenosi poruku da je onaj tko je jači u pravu, djeca najbolje uče po modelu roditelja, izreka "Batina je iz raja izašla" ustvari je pogrešno tumačenje biblijskog učenja (kralj Solomon dovodi je u vezu s odgojem djece, no njegove su metode bile neuspješne na njegovom sinu princu Rehoboamu), kažnjavanje snažno utječe na odnos roditelja i djeteta jer niti jedno ljudsko biće ne gaji ljubav prema nekome tko mu namjerno nanosi bol, srdžba koja se ne može sigurno izraziti skuplja se iznutra – ljutita mladež ne pada s neba, udaranje po stražnjici koja je tijekom ranog djetinjstva erogena zona može dovesti do asocijacije boli i erotskog užitka uzrokujući na taj način seksualne poteškoće u odrasloj dobi, udaranje po stražnjici može dovesti do tjelesnih povreda, u mnogim slučajevima lošeg ponašanja radi se zapravo o djetetovu odgovoru na zanemarivanje njegovih temeljnih potreba - prikladan san, ishrana, svjež zrak, tjelesna aktivnosti, sloboda za istraživanje svijeta oko sebe i slično te najznačajniji problem vezan uz kažnjavanje taj što ono

odvlači pažnju djeteta od datog problema i ono postaje zaokupljeno osjećajima srdžbe i želje za osvetom. Svaki roditelj trebao bi biti svjestan tih 10 razloga prije nego odluči koristiti fizičku kaznu kao odgojnu metodu. Obitelj je podjednako značajna za djecu i odrasle, a s dječjeg stajališta važna je zbog toga što dijete u njoj stječe iskustva i usvaja stavove koji su odlučujuće važni za čitav njegov život kao pozitivan ili negativan proces socijalizacije i humanizacije (Mijatović, 1994:466). To je domaća luka iz koje se odlazi na životna putovanja (Kuvačić, 1979:71 prema Mijatović, 1994:466).

5. Međunarodni dokumenti i nacionalna legislativa

Općom deklaracijom o ljudskim pravima, koja je usvojena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 10. prosinca 1948. godine, sva ljudska bića se rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.

Članak 1.

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i svijesću te trebaju jedna prema drugima postupati u duhu bratstva.

To nam govori da su djeca rođena s temeljnim slobodama i da imaju svoje pravo na ostvarenje sebe i kao takva ne smiju biti podvrgnuta fizičkom kažnjavanju. Osim Opće deklaracije o ljudskim pravima koja štiti sve pojedince u svijetu, djecu štiti i posebna konvencija koja se zove Konvencija o pravima djeteta. Konvencija o pravima djeteta je pravni akt, usvojen na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1989. godine, koji ima snagu zakona i obvezuje sve stranke Konvencije o pridržavanju njezinih naredbi. Države koje su stranke Konvencije, odnosno koje su ju prihvatile i ratificirale, moraju sve standarde Konvencije jamčiti svakom djetetu. Ona sadrži prava preživljavanja, razvojna prava, zaštitna prava i prava sudjelovanja. U Konvenciji o pravima djeteta navodi se da je ona *jedinstvena* jer je sveobuhvatna i osigurava građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava djece, *univerzalna* jer se primjenjuje na svu djecu u svim situacijama, *bezuvjetna* jer zahtjeva da država poduzme sve aktivnosti vezana uz zaštitu prava djeteta i *holistička* jer zagovara gledište da su sva prava temeljna, nedjeljiva, međusobno ovisna i jednako važna⁴. Kao jedno od tijela Ujedinjenih naroda djeluje Odbor za prava djeteta, sa sjedištem u Ženevi, a sastoji se od 18 neovisnih stručnjaka koji nadgledaju provedbu Konvencije o pravima djeteta od strane njezinih država potpisnica. Odbor nadzire i dva protokola, protokol o umiješanosti djece u oružane sukobe i

⁴ Konvencija o pravima djeteta, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Republika Hrvatska.

prodaju djece te umiješanost djece u prostituciju i pornografiju. Kada država prihvati i ratificira Konvenciju o pravima djeteta, dužna je Odboru za prava djeteta podnositi izvješća o mjerama koje se poduzimaju u svrhu zaštite dječjih prava, a Odbor od trenutka ratifikacije i prihvaćanja, ima pravo nadgledati rad država u svrhu suzbijanja nasilja nad djecom, ostvarivanju svih dječjih prava i pružanju adekvatne zaštite svoj djeci. Konvenciju čini popis obaveza koje je država mora ispunjavati spram djeteta, a ispunjava ih izravno - osiguranjem zdravstvene zaštite ili pružanjem obrazovanja djeci ili posredno – dajući podršku roditeljima u obnašanju roditeljske uloge. Deklaracija o pravima djeteta ima moralnu snagu, dok je Konvencija o pravima djeteta pravni akt koji ima snagu zakona. Konvencija sadrži 54 članka. U Općoj preporuci (broj 8.), Odbor ističe kako nije prihvatljiv argument da je "razumno" i "blago" tjelesno kažnjavanje djece u najboljem interesu djeteta jer je jasno u suprotnosti s djetetovim ljudskim dostojanstvom i pravom na tjelesni integritet, te ističe kako ne postoji sukob između zahtjeva za punom potporom obitelji i zaštiti djetetova dostojanstva i tjelesnog integriteta (Vidović, 2008). Konvencija o pravima djeteta postoji pisana u verziji na jeziku bliskom djeci, odnosno svi članci pisani su kao direktno obraćanje osobi, odnosno djetetu koje čita dokument. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti ističe da su ukupno 193 zemlje, uključujući sve države članice Vijeća Europe, ratificirale su i obvezale se poštovati Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Kao važne pravne dokumente u svrhu zaštite djece u Europi, važno je spomenuti Europsku socijalnu povelju, Europsku konvenciju o ostvarivanju dječjih prava te Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava je europski dokument koji se odnosi na dijete u pravosudnom postupku, ostvarivanju dječjih prava te pravu na posebne zastupnike djeteta u pravnim procesima. Europska socijalna povelja sastavljena je u Torinu, 18. listopada 1961. godine, jamči ekonomska i socijalna prava u državama potpisnicama. Dokument Hrvatskog sabora o Zakonu o potvrđivanju Europske socijalne povelje i dodatnih protokola štiti djecu i mladež od fizičkih i moralnih opasnosti - *Djeca i mladež imaju pravo na posebnu zaštitu od fizičkih i moralnih opasnosti kojima su izloženi*. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda potpisana je 4. studenog 1950. godine, a stupila je na snagu 3. rujna 1953. godine, a jamči osnovna građanska i politička prava u državama potpisnicama.

Zabrane o fizičkom kažnjavanju djece intenzivnije se uvode tek posljednje desetljeće. Švedska je prva država koja je 1979. godine zabranila fizičko kažnjavanje. Preporukom UNICEF-a 2006. godine, naglo se povećao broj zemalja koje zabranjuju tjelesno kažnjavanje djece. Do listopada 2007. godine sedamnaest država članica Vijeća Europe promijenilo je svoje zakone i

zabranilo svaki vid tjelesnog kažnjavanja djece, a to su Austrija, Bugarska, Cipar, Danska, Finska, Grčka, Hrvatska, Island, Latvija, Mađarska, Nizozemska, Norveška, Njemačka, Portugal, Rumunjska, Švedska i Ukrajina (Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2008). No, UNICEF je 2018. godine upozorio da u zemljama koje su uvele zabranu fizičkog kažnjavanja djece, živi samo 9% djece ispod pet godina starosti, dok 600 milijuna djece mlađe od pet godina živi u zemljama koje nemaju takve zakone i izložene su fizičkom kažnjavanju⁵. Global initiative to End All Corporal Punishment of Children ističe da se zabrana tjelesnog kažnjavanja sastoji u tome da se osigura da su djeca pod jednakom zaštitom prema zakonu o napadu - tko god da je počinitelj i bez obzira na to da je li napad nanesen kao disciplina ili kazna. Oni naglašavaju da djeca, kao najmanji i najugroženiji članovi društva, zaslužuju više, odnosno veću zaštitu od napada te da je osnovna svrha zakonske zabrane edukativna – pružanje jasne izjave da bilo koja razina ili oblik tjelesnog kažnjavanja više nije prihvatljiva, već kažnjiva. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti u Hrvatskoj (2008.) objašnjava razloge zbog kojih se tjelesno kažnjavanje djece treba ukinuti - tjelesno kažnjavanje predstavlja povredu prava djece na poštovanje njihova tjelesnog integriteta i ljudskog dostojanstva te na jednaku zaštitu pred zakonom jer tjelesno kažnjavanje može ugroziti dječja prava na odgoj, razvoj, zdravlje i pravo na život, ono može ozbiljno nauditi djecu u tjelesnom i psihičkom smislu, uči djecu da je nasilje prihvatljiva i odgovarajuća strategija za rješavanje sukoba ili za prisiljavanje ljudi da rade ono što drugi žele, nije učinkovito kao sredstvo discipliniranja, a uz to, teško je zaštititi djecu ukoliko je tjelesno kažnjavanje ozakonjeno jer to podrazumijeva da su neki oblici i razine nasilja nad djecom prihvatljivi. Kao globalna mreža koja širi podatke o Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta među nevladinim organizacijama osnovana je Informacijska mreža o pravima djeteta (Child Rights Information Network), kao neprofitabilni savez neovisnih ustanova koje se bave dječjim pravima postoji Europska mreža pravobranitelja za djecu, a kao nevladina udruga koja osigurava podatke o relevantnim standardima na polju ljudskih prava i slično osnovana je Globalna inicijativa za ukidanje svakog tjelesnog kažnjavanja djece. Spasite djecu (Save the Children) djeluje kao neovisna globalna organizacija koja vodi akcije za dugoročne promjene i poboljšanja života djece, a Nacionalno društvo za sprečavanje okrutnosti prema djeci djeluje kao dobrotvorno društvo koje kao cilj ima okončati svaku okrutnost prema djeci putem telefonskih linija za pomoć.

⁵ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/na-listi-je-i-hrvatska-u-ovim-zemljama-nije-dozvoljeno-tuci-djecu/1035969.aspx> - Objavljeno 1. travnja 2018. godine, preuzeto 22. srpnja 2020. godine.

5.1. Dokumenti i zakoni u Hrvatskoj

Od svoje neovisnosti 1991. godine, Republika Hrvatska je stranka Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta te je prihvaćanjem i ratificiranjem Konvencije preuzela obavezu da svakom djetetu jamči prava koja Konvencija potpisuje i time se uvrstila na popis zemalja koje zabranjuju tjelesno kažnjavanje djece. Od 1. kolovoza 2010. godine, u Hrvatskoj je na snazi i Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava kojom se štite prava djeteta u postupcima koja se odnose na dijete, odnosno koja ga se tiču i time dijete ima pravo na sve relevantne informacije, na izražavanje svog mišljenja i na zahtjev posebnog zastupnika u pravnim postupcima. Vlada Republike Hrvatske je 2014. godine usvojila i Nacionalnu strategiju za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine kao temeljni strateški dokument na području zaštite i promicanja prava djece u Republici Hrvatskoj. S obzirom da je Hrvatska članica Ujedinjenih naroda za nju vrijede svi dokumenti koje Ujedinjeni narod propisuje, pa tako i Opća deklaracija o ljudskim pravima, te je kao članica Konvencije o ljudskim pravim dužna izvještavati Odbor za prava djeteta o svojim postupcima prema zaštiti djeteta. Kako je Republika Hrvatska članica i Europske unije, tako vrijede i Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Europska socijalna povelja i Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava. Zakon o potvrđivanju Europske socijalne povelje i svih dodatnih dokumenata te povelje, Hrvatski sabor donio je na sjednici 20. studenog 2002. godine. Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava donio je Hrvatski sabor na sjednici 29. siječnja 2010. godine. Osim međunarodnih dokumenata, u Hrvatskoj je na snazi od 2015. godine Obiteljski zakon. Obiteljski zakon obuhvaća prava djeteta i pravni odnos roditelja i djeteta. Tim se zakonom zabranjuje tjelesno kažnjavanje djece.

Članak 94.

- (1) Odgoj djeteta mora biti u skladu s njegovom dobi i zrelošću te s pravom djeteta na slobodu savjesti, vjerskog i drugog uvjerenja.*
- (2) Roditelji ne smiju tjelesno kažnjavati dijete, postupati ponižavajuće prema njemu niti primjenjivati psihičku prisilu te su ga dužni štiti od takvog postupanja drugih osoba.*

Osim Obiteljskog zakona, djecu štiti i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji te Kazneni zakon. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji donio je Hrvatski sabor na sjednici 7. srpnja 2017. godine. U tom se zakonu određuju oblici nasilja u obitelji, prekršajno-pravne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji i drugo. U Hrvatskoj djeluje Pravobraniteljica za djecu, Državni zavod za zaštitu obitelji, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. U sve postupke prema djetetu uključen je i Centar za socijalnu skrb koji za svojim stručnjacima pokušava postići najveću dobrobit za dijete. Mjera izdvajanja djeteta iz obitelji te njegov smještaj u dom

ili drugu obitelj kao radikalna mjera poduzima se kad su interesi djeteta toliko ugroženi da se ranije navedenim radnjama ne može postići željeni učinak, a to su slučajevi kad roditelji u većoj mjeri zanemaruju podizanje i odgoj djeteta ili kad postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta, te kad svoje dijete zlostavljaju - fizički, psihički, seksualno ili promatranjem nasilja među roditeljima (Sladović Franz, Mujkanović 2003). Također, osim vladinih organizacija, djeluju i nevladine organizacije za zaštitu djece i dječjih prava, poput udruge Hrabri telefon i Korak po korak.

6. Sociološke teorije o fizičkom kažnjavanju djece

U knjizi *Corporal Punishment of Children in Theoretical perspective*, Donnelly i Straus (2005.) navode komparativne teorije, psihološke teorije, bihevioralne teorije i sociološke teorije tjelesnog kažnjavanja. Kao najvažnije sociološke teorije možemo izdvojiti perspektivu komunikacijske teorije, konfliktnu teoriju i teoriju socijalne veze. Kod teorije komunikacije, koju je u knjizi objasnio Dominic A. Infante, važno je naglasiti da ne postoji neka velika teorija komunikacije koja objašnjava sve aspekte ljudskog komunikacijskog ponašanja, već je sam pojam teorija komunikacije nadređen za zbirku prilično specifičnih teorija o različitim vrstama komunikacije. Perspektive teorije komunikacije prema fizičkom kažnjavanju djece govore da se tjelesno kažnjavanje promatra kao poruka, praćena taktilnim kodom, verbalnom agresijom te neverbalnim kodovima poput mimike lica, pogleda, tjelesnog stava i slično. Ono što se teorijom komunikacije pokušava objasniti jest da je tjelesno kažnjavanje također vrsta komunikacije, a često smatrana kao posljednja strategija u discipliniranju djece, koja se koristi kada komunikacija ne uspije. Kada roditelji neverbalnim porukama kao što su neodobravani pogled i negativni pokreti glave, uz verbalne poruke kao što su "nemoj to raditi" ili "prestani se tako ponašati" i slično, ne uspiju prekinuti dijete u ponašanju koje smatraju nepoželjnim, zaključuju da nema drugog rješenja i posežu za fizičkim kažnjavanjem. Kao svaka teorija komunikacije i teorija komunikacije o tjelesnom kažnjavanju sadrži simbole, znakove, rituale i značenja te koristi ritualizirani dodir kao znak. Na primjer, kako navodi Infante, šamar kao tjelesna kazna ritualiziran je, ne kao dobronamjerna čestitka po leđima (kada netko nešto dobro učini pa ga potapšamo po leđima i kažemo neku lijepu riječ), već je dovoljno jak da uplaši i alarmira dijete o ponašanju koje nije poželjno. Teorija komunikacije o fizičkom kažnjavanju djece smatra da roditelji kojima nedostaju komunikacijske vještine, koji razgovorom i objašnjavanjem djetetu o nepoželjnom ponašanju ne mogu prekinuti to ponašanje, češće posežu za fizičkim kažnjavanjem. Randall Collins u svojoj konfliktnoj teoriji smatra da konflikt, odnosno sukob djeluje analogno na svim razinama - od velikih ratovanja, političke borbe i

društvenih pokreta pa sve do intimnih osobnih odnosa. Glavna načela teorije sukoba uključuju četiri načela: a) bilo koji resurs koji utječe na društvene interakcije proizvodi interese za korištenjem tog resursa u kontroli drugih osoba, b) tri vrste resursa su sila prisile, materijalno bogatstvo i emocionalni ritual, c) konflikt postaje otvoren u mjeri u kojoj postoje resursi za mobiliziranje interesa, a pobjednik u konfliktu je onaj koji ima najviše resursa, d) sukob eskalira kako se resursi troše. Unutar obitelji, mogu postojati normalni procesi kontrole, manje svađe i neslaganja, a moguće je i potpuno mobilizirano nasilje. Ljubav i naklonost se također nalaze unutar konfliktne teorije - oni su interesi oko kojih mogu izbijati konflikti, što obiteljskom nasilju može dati duboki osjećaj i simbolički zaokret. Konfliktna teorija o fizičkom kažnjavanju naglašava da je tjelesno kažnjavanje borba za kontrolu. Na razini male skupine, prisilna snaga uglavnom se sastoji od izravne fizičke snage i prijetnje. Dakle, u obitelji, roditelji koji fizičko kažnjavanje koriste kao odgojnu mjeru, koriste svoju fizičku snagu i prijetnju kako bi dijete prisilili na prestanak određenog ponašanja. Roditelji su veći i jači od svoje djece, pa je to razlog zašto koriste fizičko kažnjavanje. Collins smatra da čak i mala djeca, odnosno male bebe imaju resurse ili motivaciju koja ih ponekad tjera da izazovu odrasle da koriste svoju superiornu, nadmoćniju silu. Adolescenti imaju više fizičke snage od manje djece i predstavljaju veću prijetnju roditeljskoj kontroli. Collins naglašava da adolescenti ne moraju biti veliki kao roditelji prije nego što se njihove snage uravnoteže i pokrenu konflikte. On navodi da zbog toga postoji veća vjerojatnost da će muški roditelj, odnosno otac, fizički kazniti adolescenta, a ženski roditelj, odnosno majka je aktivnija u kažnjavanju manje djece. Teorija socijalne veze o tjelesnom kažnjavanju djece, koju u knjizi objašnjava Thomas J. Scheff, sugerira da osobnost, osnovna ponašanja i stavovi proizlaze iz prirode odnosa s drugima. Stajalište teorije je da stupanj u kojem djeca postaju djelotvorna i odgovorna odrasla osoba ovisi o kvaliteti njihovih socijalnih veza. Socijalne veze dijete najprije stvara unutar obitelji, a ukoliko su te veze narušene, odnosno izgubi li dijete zbog fizičkog kažnjavanja povjerenje u roditelje, smanjuju se kvaliteta socijalne veze i djelotvornost djeteta u kasnijoj životnoj dobi.

7. Metodologija

Glavni cilj istraživanja je ispitati stavove i ponašanja studenata prema fizičkom kažnjavanju djece s obzirom na područje studiranja i sociodemografske karakteristike te istražiti postoje li razlike u stavovima s obzirom na slično ranije provedeno istraživanje Ivane Marag iz 2006. godine. Istraživanjem se želi utvrditi u kojoj mjeri studenti prihvaćaju fizičko kažnjavanje djece, odnosno gdje se po mišljenju studenata nalazi granica koja ne zahtjeva reakciju državnih službi koje štite prava djeteta. U istraživanju je korištena kvantitativna metoda ankete, a instrument prikupljanja podataka jest online anketni upitnik rađen u Google Surveyu. Istraživanje je provedeno među studentima u Hrvatskoj tijekom svibnja i lipnja 2020. godine. Online anketni upitnik postavljen je u *facebook* grupe namijenjene za komunikaciju studenata, no s obzirom na ograničenja, online upitnik postavila sam u studentske grupe kojima sam pridružena i imam pristup. Na *facebook* društvenoj platformi postoji mogućnost zaključavanja grupa, kako bi se zabranilo pridruživanje osobama koje nisu dio neke društvene skupine, nekog fakulteta ili određenog smjera na fakultetu, online upitnik bio je postavljen i na moj osobni *facebook* profil i kao takvog su ga mogli vidjeti svi moji *facebook prijatelji*. Osim toga, moji *facebook prijatelji* koji su studenti, podijelili su moju objavu u kojoj se nalazio online anketni upitnik kako bi i njihovi prijatelji koji studiraju mogli ispuniti anketu. Metoda online anketiranja je odabrana iz razloga što je jednostavno doći do studenata jer se gotovo svi studenti znaju služiti i služe se društvenim mrežama, a s obzirom na novonastalu pandemiju nije ni postojala mogućnost prikupljanja podataka uživo. Prednosti online anketnog upitnika svakako su jednostavnost i brzina ispunjavanja te preglednost broja ljudi koji su ispunili anketu, no ograničenje svakako predstavlja nemogućnost viđenja broja ljudi koji su započeli rješavati anketu pa odustali, a osnovni problem online anketnog upitnika je taj da se ne mogu kontrolirati osobe koja ispunjava anketu, pa tako anketu može ispuniti bilo tko, osobe koje po svojim karakteristikama ne ulaze u uzorak istraživanja. Istraživanje i upitnik odobrilo je Etičko povjerenstvo Odsjeka za sociologiju Fakulteta Hrvatskih Studija, te Etičko povjerenstvo Fakulteta Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Prikupljeni podaci u ovom istraživanju obrađeni su u statističkom programu SPSS na deskriptivnoj razini.

7.1. Instrument – *online* anketni upitnik

Instrument se sastoji od uvodne napomene u kojoj se ispitanicima navode autori istraživanja i ukratko se opisuje od čega se sastoji sami instrument. Također, ispitanicima se u uvodnoj napomeni osigurava anonimnost njihovih odgovora, mogućnost odustajanja u bilo kojem trenutku istraživanja te izostanak rizika za ispitanike u bilo kojem obliku. Instrument se sastoji od pitanja vezanih uz sociodemografske karakteristike, tvrdnji za ispitivanje stavova prema fizičkom kažnjavanju djece te pitanja vezana uz iskustvo koje ispitanici imaju s fizičkim kažnjavanjem djece. Pitanja su sastavljena kao otvorena, zatvorena, pitanja da ili ne odgovora, pitanja s više mogućih odgovora, dok su tvrdnje postavljene ordinalnom skalom koja mjeri slaganje na način da skala kreće od negativnog dijela (1), pa sve do pozitivnog dijela (5) - apsolutno netočno (1), netočno (2), djelomično točno (3), točno (4) i apsolutno točno (5). Od ispitanika se tražilo da nakon pročitane uvodne napomene, zaokruže odgovor da ili ne, ukoliko jesu ili nisu suglasni da se njihovi odgovori koriste za potrebe ovog istraživanja. Instrument sadrži 11 pitanja vezana uz sociodemografske karakteristike ispitanika. Pitanje *Koliko imate godina?* postavljeno je kao otvoreno pitanje gdje su ispitanici trebali upisati broj godina, dok su na pitanju spola morali zaokružiti M ili Ž, odnosno muški ili ženski spol. Pitanje *Imate li djece?* postavljeno je kao pitanje da ili ne odgovora, a ukoliko je ispitanik odgovorio da ima djece, otvorilo mu se otvoreno pitanje *Koliko?* gdje se od njega očekivalo da upiše broj djece, no u samom online upitniku naglašeno je da se broj djece upisuje brojkom, a ne slovima. Od ispitanika se putem otvorenog pitanja tražilo da na pitanje *Što studirate?* upišu granu znanosti koju studiraju na način da im je u zagradi bio dan primjer poput matematika, biologija, pedagogija, pravo, itd. Zatim slijedi pitanje *Koja ste razina obrazovanja?* gdje su ponuđeni odgovori a) preddiplomski, b) diplomski, c) integrirani (upisati godinu:____) i d) poslijediplomski. U pitanjima *Gdje ste odrasli?* i *Gdje živite?* ispitanicima su ponuđeni isti odgovori od a) do f) – a) Grad Zagreb, b) Veći grad (više od 50 000 stanovnika), c) Grad srednje veličine (20 000 – 50 000 stanovnika), d) manji grad (do 20 000 stanovnika), e) selo i f) inozemstvo. Na pitanju *Koliko ste često bili kažnjavani kao dijete?* Ponuđeni su odgovori od a) do f) – a) nikad, b) svega nekoliko puta, c) rijetko, d) često, e) vrlo često, f) svakodnevno. Pitanje *Imate li brata ili sestru?* postavljeno je kao pitanje da ili ne odgovora, a ukoliko su ispitanici odgovorili potvrdnim odgovorom, pojavilo im se pitanje *Koliko braće ili sestara imate?* gdje se tražilo da brojkom upišu broj braće ili sestara. Zatim u instrumentu slijede **43** tvrdnje koje ispituju stavove studenata, odnosno njihovo slaganje s pojedinom tvrdnjom – **1.** Discipliniranje i kažnjavanje je ista stvar, **2.** Batine su ponekad najdjelotvornija odgojna mjera,

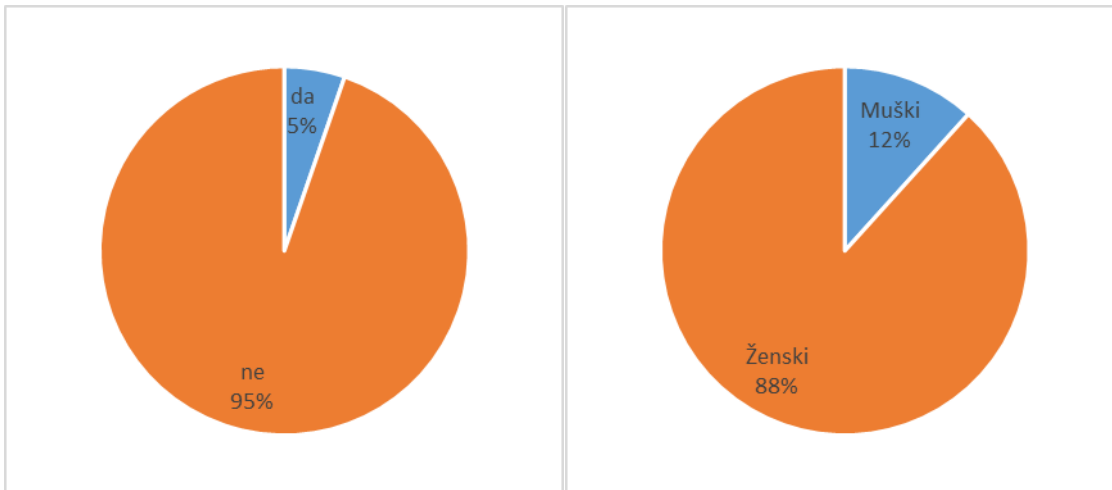
3. Fizička kazna uvijek postiže cilj, **4.** Udarac po stražnjici ponekad je jedini način da se dijete urazumi, **5.** Fizičko kažnjavanje čini druge odgojne mjere manje efikasnim, **6.** Batina je izašla iz raja, **7.** Fizička kazna s vremenom gubi na težini, **8.** Djecu ponekad treba udariti jer ne razumiju što im se govori **9.** U redu je dijete udariti šibom, **10.** Vrsta fizičke kazne uvelike ovisi o dobi djeteta, **11.** Djeca koju se fizički kažnjava su češće depresivna, **12.** Dječake treba češće tući nego djevojčice, **13.** Dijete se može udariti po stražnjici, ali ne po glavi ili licu, **14.** Mala djeca ne mogu razumjeti nikakvu drugu kasnu osim fizičke, **15.** Prema djeci treba ponekad biti grub da ih se pripremi na život, **16.** Djeca koja su fizički kažnjavana imaju lošiju sliku o sebi, **17.** Da bi se postigao cilj potrebna je s vremenom veća sila, **18.** U redu je dijete udariti kuhačom, **19.** Roditelji koji fizički kažnjavaju zapravo iskreno vole svoju djecu, **20.** Djeca koja su fizički kažnjavana gube poštovanje prema roditelju, **21.** Ponekad dijete treba dobiti batina zbog lošeg ponašanja, **22.** Roditelji koji fizički kažnjavaju djecu imaju lošiju sliku o sebi, **23.** U redu je dijete udariti remenom, **24.** Fizičko kažnjavanje djece postoji u svim socio-ekonomskim krugovima, rasnim, etničkim i religijskim grupama, **25.** Ljudi koji tuku svoju djecu uglavnom su niskog obrazovanja, **26.** Batine ponekad imaju pozitivno odgojno djelovanje, **27.** U redu je dijete udariti rukom, **28.** Treba ohrabrivati djecu da rješavaju nesuglasice između sebe i putem fizičkog obračuna, **29.** Zlostavljanje pojačava ljutnju i agresivnost, **30.** Fizički zlostavljana djeca često su tužna i bezvoljna, **31.** Fizički zlostavljana djeca ne poštuju svoje roditelje, **32.** Fizički zlostavljana djeca nemaju dobru sliku o sebi, **33.** Roditelji koji zlostavljaju svoju djecu uglavnom su pripadnici srednje i niže klase, **34.** Udaranje po glavi je zlostavljanje djeteta, **35.** Dijete se odmah treba izdvojiti iz nasilne obitelji, **36.** Kazneni progon nije koristan odgovor društva na zlostavljanje djeteta, **37.** Policija je dužna umiješati se kada dođe do saznanja da se u obitelji događa nasilje nad djetetom, **38.** Zlostavljače djece bi trebalo strože kažnjavati, **39.** Udaranje po stražnjici je zlostavljanje djeteta, **40.** Nenasilni roditelj jednako je kriv za zlostavljanje djeteta kao i nasilnik, **41.** Izdvajanjem nasilnika iz obitelji najbolje se rješava problem zlostavljanja djece, **42.** Za zlostavljano dijete je bolje da živi pod brigom socijalne skrbi (dom) nego da živi u nasilnoj obitelji te tvrdnja **43.** Zlostavljanje djeteta vezano je uz alkoholizam. Na svim tvrdnjama je ponuđena skala od pet odgovora, gdje (1) označava apsolutno netočno, (2) netočno, (3) djelomično točno, (4) točno i (5) apsolutno netočno. Posljednjih 7 čestica vezana su uz iskustvo ispitanika u svom okruženju. Od ispitanika se tražilo da se sjete roditelja koji su njihovi susjedi, poznanici ili prijatelji koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru. Na pitanje *Koliko često, u prosjeku, udare svoju djecu?* ispitanicima su bili ponuđeni odgovori od a) do h) – a) više puta dnevno, b) jednom dnevno, c) više puta tjedno, d) jednom tjedno, e) više puta mjesečno, f) jednom mjesečno, g) vrlo rijetko,

h) ne poznajem ljude koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru. Pitanje *Čime udaraju djecu?* uključivalo je mogućnost odabira više odgovora – a) rukom, b) šibom, c) remenom, d) kuhačom, e) bičem, dok je f) odgovor bio otvorenog tipa, odnosno ispitanici su imali mogućnost sami upisati čime, a da nije navedeno, njihovi poznanici udaraju svoju djecu. Pitanje *Po kojim dijelovima tijela udaraju djecu?* također je uključivalo mogućnost odabira više odgovora od a) do f) – a) po glavi, b) po stražnjici, c) po nogama, d) po rukama, e) po leđima te f) ne poznajem ljude koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru. Na pitanje *Koje vrste fizičke kazne koriste?* bilo je ponuđeno 15 mogućih odgovora, gdje su ispitanici mogli zaokružiti više odgovora ili dodati svoj odgovor – a) rukom po stražnjici, b) šamar, c) šakom po glavi, d) šibom po stražnjici, e) šibom po rukama, f) šibom po nogama, g) šibom po leđima, h) bičem po stražnjici, i) bičem po rukama, j) bičem po nogama, k) bičem po leđima, l) kuhačom po stražnjici, m) kuhačom po leđima, n) odgovor otvorenog tipa te o) ne poznajem ljude koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru. Na pitanje *U kojim to situacijama roditelji primjenjuju fizičku kazni prema djeci?* ispitanicima je bilo ponuđeno odabrati više odgovora između čak njih 17 – a) kad djeca viču, b) kad djeca rade nered, c) kad djeca nešto razbiju, d) kad su djeca nemirna, e) kad djeca prigovaraju, f) kad se djeca međusobno tuku, g) kad djeca tuku drugu djecu, h) kad djecu ulove u krađi, i) kad djeca psuju, j) kad se djecu ulovi da piju ili puše, k) kad djeca ne napišu zadaću, l) kad su djeca neposlušna, m) kad djeca ne dođu na vrijeme doma, n) kad djeca dobiju lošu ocjenu u školi, o) kad djeca viču u dućanu, p) bez nekog posebnog razloga te r) ne poznajem ljude koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru. Mogućnost označavanja više odgovora postojala je i na pitanju *Kako djeca reagiraju nakon što dobiju batine?*, a ponuđeno je bilo 14 odgovora – a) sjede i plaču, b) bježe od roditelja plačući, c) plaču i zatvaraju se u sobu, d) ne plaču, e) bježe drugom roditelju, f) uvrijeđeni su, g) pokušavaju udariti roditelja, h) viču, i) svađaju se s roditeljima, j) tužni su, k) povlače se u sebe, l) ne razgovaraju s roditeljima, m) osjećaju se ljuto i povrijeđeno te n) ne poznajem ljude koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru. Zadnja, sedma čestica vezana uz iskustvo ispitanika u svom okruženju, sadrži 10 ponuđenih odgovora među kojima ispitanici imaju mogućnost označiti više odgovora, tako da na pitanje *Istuku dijete kada:*, ponuđeni su odgovori a) su iscrpili sve druge odgojne mjere i one nisu pomogle, b) dijete na ništa drugo ne reagira, c) dijete ne razumije što mu se govori, d) ne znaju drugačije, e) nemaju vremena za neku drugu odgojnu mjeru, f) su nervozni, g) su umorni, h) nemaju strpljenja, i) žele na nekome iskaliti svoj bijes i frustracije te j) ne poznajem ljude koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru.

Na samom kraju instrumenta nalazi se zahvala sudionicima na pomoći i suradnji.

7.2. Uzorak

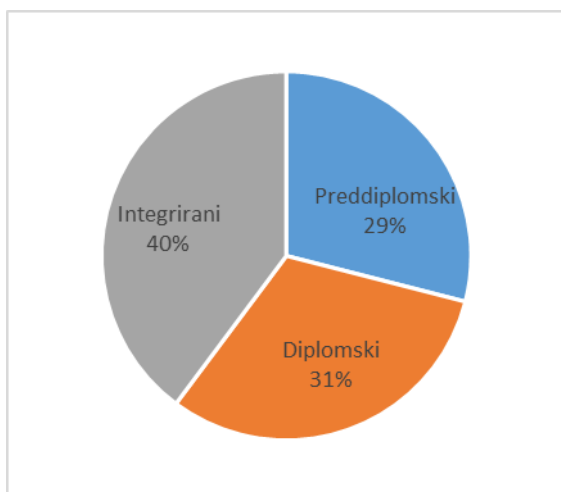
U istraživanju je korišten neprobabilistički prigodni uzorak. Istraživanje je provedeno na uzorku od 94 studenata u Hrvatskoj.

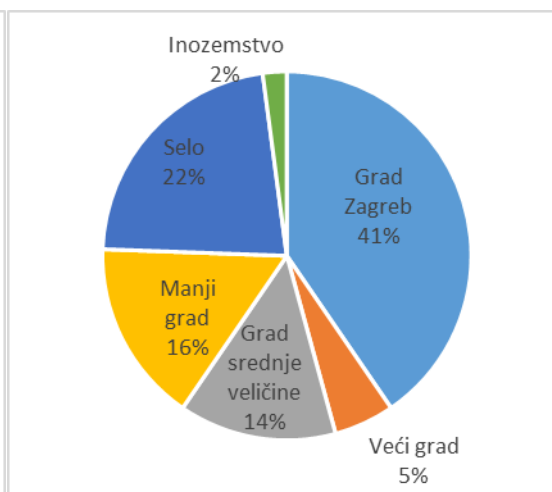
Graf 1 – Spol

Graf 2 – Imate li djece?

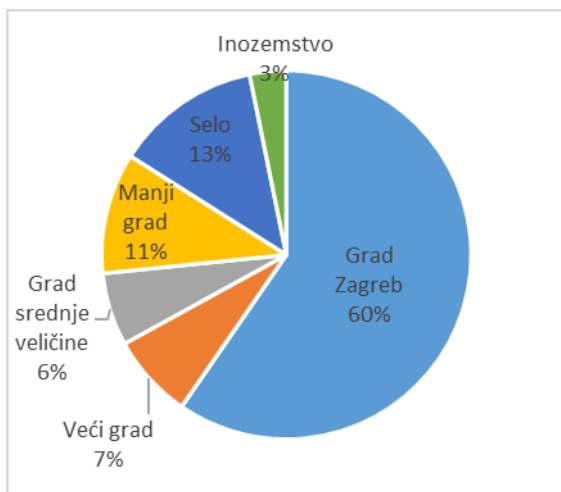
Na Grafu 1. može se vidjeti struktura sudionika istraživanja po spolu. Iz Grafa je vidljivo da dominiraju sudionici istraživanja ženskog spola. Graf 2. pokazuje postotak sudionika koji imaju djecu i postotak sudionika koji nemaju djecu. S obzirom da se radi o studentskoj populaciji, očekivala se dominacija niječnog odgovora. Samo 5 posto sudionika studentske populacije obnašaju roditeljske uloge, a s obzirom na temu istraživanja, taj podatak je zanimljiv.

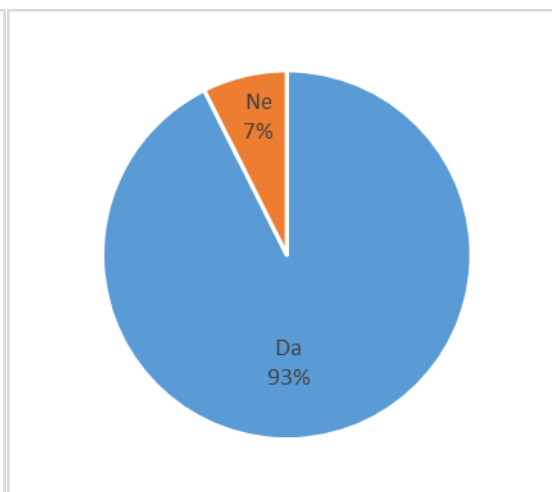
Graf 3 – Razina studija

Graf 4 – Mjesto rođenja

Graf 5 – Prebivalište

Graf 6 – Imate li braće/sestara

Graf 3. pokazuje razinu studija sudionika istraživanja. Najzastupljeniji su sudionici koji polaze integrirani studij, zatim diplomski studij te preddiplomski studij. Ni jedan sudionik istraživanja ne nalazi se na poslijediplomskoj razini studija, iako je i taj odgovor bio ponuđen. Graf 4. i Graf 5. odnose se na mjesto rođenja sudionika istraživanja te sadašnje mjesto življenja, odnosno prebivalište ispitanika. Najviše ispitanika rođeno je i živi u Gradu Zagrebu. Na oba grafa najmanje je zastupljeno inozemstvo kao ponuđeni odgovor. Na Grafu 6. vidljivo je da većina sudionika ima braću ili sestre, dok se u malom postotku nalaze oni sudionici koji nemaju braću ni sestre, njih 7%.

8. Rezultati istraživanja

Za obradu podataka korištena je deskriptivna statistička analiza u računalnom programu IBM SPSS. Analize koje su korištene su frekvencija odgovora te aritmetička sredina.

8.1. Stavovi

Online anketni upitnik sadrži 43 tvrdnje kojima se ispituju stavovi studenata prema fizičkom kažnjavanju djece, a od sudionika se očekivalo da označe jedno polje na ljestvici za ispitivanje stavova od 5 stupnjeva, gdje (1) označuje apsolutno netočno, (2) netočno, (3) djelomično točno, (4) točno i (5) apsolutno točno.

Deskriptivni rezultati

Tablica 1 – *Frekvencije odgovora*

	Apsolutno netočno	Netočno	Djelomično točno	Točno	Apsolutno točno
1. Discipliniranje i kažnjavanje je ista stvar	44,7	27,7	20,2	4,3	3,2
2. Batine su ponekad najdjelotvornija odgojna mjera.	34	25,5	29,8	6,4	4,3
3. Fizička kazna uvijek postiže cilj.	67	20,2	11,7	1,1	0
4. Udarac po stražnjici ponekad je jedini način da se dijete urazumi.	25,5	24,5	24,5	29,1	6,4
5. Fizičko kažnjavanje čini druge odgojne mjere manje efikasnim.	23,4	11,7	26,6	23,4	14,9
6. Batina je izašla iz raja.	60,6	20,2	14,9	2,1	2,1
7. Fizička kazna s vremenom gubi na težini.	7,4	10,6	21,3	30,9	29,8
8. Djecu ponekad treba udariti jer ne razumiju što im se govori.	57,4	21,3	14,9	5,3	1,1
9. U redu je dijete udariti šibom.	76,6	14,9	6,4	2,1	0
10. Vrsta fizičke kazne uvelike ovisi o dobi djeteta.	35,1	8,5	26,6	14,9	14,9
11. Djeca koju se fizički kažnjava su češće depresivna.	5,3	10,6	29,8	31,9	22,3
12. Dječake treba češće tući nego djevojčice.	78,7	11,7	7,4	2,1	0
13. Dijete se može udariti po stražnjici, ali ne po glavi ili licu.	26,6	13,8	17	24,5	18,1
14. Mala djeca ne mogu razumjeti nikakvu drugu kaznu osim fizičke kazne.	69,1	22,3	5,3	2,1	1,1

15. Prema djeci treba ponekad biti grub da ih se pripremi za život.	45,7	27,7	16	6,4	4,3
16. Djeca koja su fizički kažnjavana imaju lošu sliku o sebi.	11,7	9,6	28,7	34	16
17. Da bi se postigao cilj potrebna je s vremenom veća sila.	64,9	21,3	11,7	2,1	0
18. U redu je dijete udariti kuhačom.	63,8	28,7	6,4	1,1	0
19. Roditelji koji fizički kažnjavaju zapravo iskreno vole svoju djecu.	43,6	18,1	31,9	4,3	2,1
20. Djeca koja su fizički kažnjavana gube poštovanje prema roditelju.	13,8	12,8	35,1	24,5	13,8
21. Ponekad dijete treba dobiti batina zbog lošeg ponašanja.	33	20,2	23,4	21,3	2,1
22. Roditelji koji fizički kažnjavaju djecu imaju lošu sliku o sebi.	13,8	20,2	39,4	19,1	7,4
23. U redu je dijete udariti remenom.	89,4	6,4	1,1	2,1	1,1
24. Fizičko kažnjavanje djece postoji u svim socio-ekonomskim krugovima, rasnim, etničkim i religijskim grupama.	5,3	5,3	24,5	37,2	27,7
25. Ljudi koji tuku svoju djecu uglavnom su niskog obrazovanja.	33	28,7	24,5	12,8	1,1
26. Batine ponekad imaju pozitivno odgojno djelovanje.	28,7	11,7	30,9	23,4	5,3
27. U redu je dijete udariti rukom.	36,2	23,4	28,7	10,6	1,1
28. Treba ohrabrivati djecu da rješavaju nesuglasice između sebe i putem fizičkog obračunavanja.	74,5	17	4,3	1,1	3,2
29. Zlostavljanje pojačava ljutnju i agresivnost.	2,1	2,1	6,4	28,7	60,6
30. Fizički zlostavljana djeca često su tužna i bezvoljna.	2,1	3,2	14,9	34	45,7
31. Fizički zlostavljana djeca ne poštuju svoje roditelje.	8,5	17	29,8	28,7	16
32. Fizički zlostavljana djeca nemaju dobru sliku o sebi.	3,2	6,4	23,4	37,2	29,8
33. Roditelji koji zlostavljaju svoju djecu uglavnom su pripadnici srednje i niže klase.	25,5	28,7	30,9	13,8	1,1

34. Udaranje po glavi je zlostavljanje djeteta.	2,1	1,1	11,7	22,3	62,8
35. Dijete se odmah treba izdvojiti iz nasilne obitelji.	1,1	8,5	14,9	34	41,5
36. Kazneni progon nije koristan odgovor društva na zlostavljanje djece.	20,2	22,3	30,9	18,1	8,5
37. Policija je dužna umiješati se kada dođe do saznanja da se u obitelji događa nasilje nad djetetom.	0	0	7,4	18,1	74,5
38. Zlostavljače djece bi trebalo strože kažnjavati.		1,1	7,4	12,8	78,7
39. Udaranje po stražnjici je zlostavljanje djeteta.	20,2	30,9	28,7	9,6	10,6
40. Nenasilni roditelj jednako je kriv za zlostavljanje djeteta kao i nasilnik.	10,6	12,8	24,5	23,4	28,7
41. Izdvajanjem nasilnika iz obitelji najbolje se rješava problem zlostavljanja djece.	2,1	9,6	33	30,9	24,5
42. Za zlostavljano dijete je bolje da živi pod brigom socijalne skrbi (dom) nego da živi u nasilnoj obitelji.	2,1	5,3	29,8	33	29,8
43. Zlostavljanje djeteta vezano je uz alkoholizam.	9,6	18,1	26,6	36,2	9,6

U Tablici 1. frekvencije odgovora govore nam da je većina ispitanika na negativne tvrdnje, koje ukazuju na loše posljedice fizičkog kažnjavanja, davala pozitivne odgovore, odnosno složila se s tvrdnjama o negativnom utjecaju fizičkog kažnjavanja djece, dok se na pozitivnim tvrdnjama najčešće pojavljuju negativni odgovori. Na tvrdnji *Udarac po stražnjici ponekad je jedini način da se dijete urazumi*, više je sudionika odgovorilo da se slažu s time nego što je odgovorilo da se ne slažu, odnosno 29,1% sudionika odgovorilo je točno (4), dok je malo više od četvrtine (25,5%) odgovorilo apsolutno netočno (1), ali se isti postotak sudionika javlja kod odgovora netočno (2) i djelomično točno (3) i to nešto malo manje od četvrtine (24,5%) sudionika. Iz toga je vidljivo da je prema toj tvrdnji sudionici imaju više pozitivne stavove, nego negativne. Ako to usporedimo s tvrdnjom *Udaranje po stražnjici je zlostavljanje djeteta*, gdje je 30,9% sudionika odgovorilo netočno (2), a 28,7% sudionika djelomično točno (3), vidljivo je da dio sudionika smatra da udaranje po stražnjici nije zlostavljanje djeteta, što odgovara prethodno navedenoj tvrdnji da je to ponekad jedini način da se dijete urazumi. Na tvrdnju *Dijete se može udariti po stražnjici, ali ne po glavi i licu*, najveći postotak sudionika, njih nešto više od četvrtine (26,6%), odgovorilo je apsolutno netočno (1), dok se nešto malo manje od četvrtine (24,5%) sudionika izjasnilo da je to točno (4). Među sudionicima, dakle,

postoje stavovi da je udaranje po stražnjici ponekad poželjna i djelotvorna odgojna mjera. Da *Batine ponekad imaju pozitivno odgojno djelovanje* 30,9% sudionika je odgovorilo da je ta tvrdnja djelomično točna (3), a 28,7% sudionika smatra da je to apsolutno netočno (1). Tvrdnja *Ljudi koji tuku svoju djecu uglavnom su niskog obrazovanja*, najzastupljenija je u odgovorima apsolutno netočno (1) i netočno (2), odnosno zajedno ta dva negativna i najzastupljenija odgovora odgovorilo je više od polovice sudionika (61,7%), iz čega proizlazi da sudionici smatraju da razina obrazovanja ne ovisi o posezanju za fizičkim kažnjavanjem djece. No, 30,9% sudionika odgovorilo je da je djelomično točna (3) tvrdnja *Roditelji koji zlostavljaju svoju djecu uglavnom su pripadnici srednje i niže klase*, dok se malo više od četvrtine sudionika (25,5%) apsolutno ne slaže s tom tvrdnjom. Ako spojimo pozitivne odgovore (4) i (5), odnosno točno i apsolutno točno, dobivamo da se manje od petine sudionika (14,9%) slaže s tvrdnjom da roditelji koji zlostavljaju svoju djecu uglavnom pripadaju u srednju i nižu klasu, što ukazuje da sudionici smatraju kako ni pripadnost određenoj klasi nije čimbenik u posezanju za fizičkom kaznom kao odgojnom metodom. Poslovicu da je *Batina izašla iz raja* smatra netočnim više od polovice ispitanika (60,6%), dok 2,1% ispitanika smatra tu poslovicu točnom i apsolutno točnom.

Na tvrdnju *Policija je dužna umiješati se kada dođe do saznanja da se u obitelji događa nasilje nad djetetom* ni jedan sudionik nije odgovorio apsolutno netočno (1) i netočno (2), a više od polovice sudionika (74,5%) smatra da je to apsolutno točno (5). Na tvrdnji *Zlostavljače djece bi trebalo strože kažnjavati*, sudionici iskazuju pozitivnije stavove, odnosno 78,7% sudionika je odgovorilo apsolutno točno (5), dok apsolutno netočno (1) nije odgovorio ni jedan sudionik istraživanja. S tvrdnjom da *Fizičko kažnjavanje postoji u svim socio-ekonomskim krugovima, rasnim, etničkim i religijskim grupama* više od četvrtine sudionika (27,7%) smatra je apsolutno točnom, dok se nešto više od desetine sudionika (10,6%) s tom tvrdnjom ne slaže – (4) i (5). Da je *Zlostavljanje djeteta vezano uz alkoholizam* točnim (4) smatra 36,2% sudionika, dok njih manje od petine (18,1%) smatra netočnim (2). Isti postotak nalazi se na apsolutnim vrijednostima – apsolutno netočno (1) i apsolutno točno (5) odgovorilo je manje od desetine (9,6%) sudionika.

Tablica 2 – *Aritmetička sredina odgovora*

	Aritmetička sredina	SD
1. Discipliniranje i kažnjavanje je ista stvar	1,936	1,056
2. Batine su ponekad najdjelotvornija odgojna mjera.	2,2128	1,11560
3. Fizička kazna uvijek postiže cilj.	1,4681	0,74346
4. Udarac po stražnjici ponekad je jedini način da se dijete urazumi.	2,5638	1,24052
5. Fizičko kažnjavanje čini druge odgojne mjere manje efikasnim.	2,9468	1,37854
6. Batina je izašla iz raja.	1,6489 ,95835	0,95835
7. Fizička kazna s vremenom gubi na težini.	3,6489	1,22437
8. Djecu ponekad treba udariti jer ne razumiju što im se govori.	1,7128	0,97960
9. U redu je dijete udariti šibom.	1,3404	0,69643
10. Vrsta fizičke kazne uvelike ovisi o dobi djeteta.	2,6596	1,46319
11. Djeca koju se fizički kažnjava su češće depresivna.	3,5532	1,11314
12. Dječake treba češće tući nego djevojčice.	1,3298	0,70921
13. Dijete se može udariti po stražnjici, ali ne po glavi ili licu.	2,9362	1,47967
14. Mala djeca ne mogu razumjeti nikakvu drugu kaznu osim fizičke kazne.	1,4362	0,78368
15. Prema djeci treba ponekad biti grub da ih se pripremi za život.	1,9574	1,12561
16. Djeca koja su fizički kažnjavana imaju lošu sliku o sebi.	3,3298	1,20383
17. Da bi se postigao cilj potrebna je s vremenom veća sila.	1,5106	0,78623
18. U redu je dijete udariti kuhačom.	1,4468	0,66587
19. Roditelji koji fizički kažnjavaju zapravo iskreno vole svoju djecu.	2,0319	1,06207

20. Djeca koja su fizički kažnjavana gube poštovanje prema roditelju.	3,1170	1,21687
21. Ponekad dijete treba dobiti batina zbog lošeg ponašanja.	2,3936	1,21122
22. Roditelji koji fizički kažnjavaju djecu imaju lošu sliku o sebi.	2,8617	1,11298
23. U redu je dijete udariti remenom.	1,1915	0,66035
24. Fizičko kažnjavanje djece postoji u svim socio-ekonomskim krugovima, rasnim, etničkim i religijskim grupama.	3,7660	1,08187
25. Ljudi koji tuku svoju djecu uglavnom su niskog obrazovanja.	2,2021	1,07343
26. Batine ponekad imaju pozitivno odgojno djelovanje.	2,6489	1,26752
27. U redu je dijete udariti rukom.	2,1702	1,07402
28. Treba ohrabrivati djecu da rješavaju nesuglasice između sebe i putem fizičkog obračunavanja.	1,4149	0,88487
29. Zlostavljanje pojačava ljutnju i agresivnost.	4,4362	0,87447
30. Fizički zlostavljana djeca često su tužna i bezvoljna.	4,1809	0,94996
31. Fizički zlostavljana djeca ne poštuju svoje roditelje.	3,2660	1,17478
32. Fizički zlostavljana djeca nemaju dobru sliku o sebi.	3,8404	1,02970
33. Roditelji koji zlostavljaju svoju djecu uglavnom su pripadnici srednje i niže klase.	2,3617	1,04574
34. Udaranje po glavi je zlostavljanje djeteta.	4,4255	0,89790
35. Dijete se odmah treba izdvojiti iz nasilne obitelji.	4,0638	1,00331
36. Kazneni progon nije koristan odgovor društva na zlostavljanje djece.	2,7234	1,22171
37. Policija je dužna umiješati se kada dođe do saznanja da se u obitelji događa nasilje nad djetetom.	4,6702	0,61151

38. Zlostavljače djece bi trebalo strože kažnjavati.	4,6915	0,65626
39. Udaranje po stražnjici je zlostavljanje djeteta.	2,5957	1,22096
40. Nenasilni roditelj jednako je kriv za zlostavljanje djeteta kao i nasilnik.	3,4681	1,31740
41. Izdvajanjem nasilnika iz obitelji najbolje se rješava problem zlostavljanja djece.	3,6596	1,02184
42. Za zlostavljano dijete je bolje da živi pod brigom socijalne skrbi (dom) nego da živi u nasilnoj obitelji.	3,8298	0,99069
43. Zlostavljanje djeteta vezano je uz alkoholizam.	3,1809	1,13557

Tablica 2. prokazuje aritmetičku sredinu odgovora na pojedinačnim tvrdnjama, to jest prosječnu vrijednost odgovora na pojedinačnim tvrdnjama. Uz aritmetičku sredinu u tablici je prikazana i standardna devijacija, odnosno prosječno odstupanje od prosjeka. Mjerna skala slaganja s određenom tvrdnjom ima 5 vrijednosti, odnosno stupnjeva, gdje (1) označava apsolutno netočno, (2) netočno, (3) djelomično točno, (4) točno, (5) apsolutno točno.

Najveća aritmetička sredina odgovora vidljiva je na tvrdnji *Zlostavljače djece bi trebalo strože kažnjavati* (4,6915, SD=0,65626), dok je najmanja na tvrdnji *U redu je dijete udariti remenom* (1,1915, SD=0,66035), što znači da su sudionici na mjernoj skali slaganja na tvrdnju koja ima najveću aritmetičku sredinu označavali u prosjeku vrijednosti točno (4) i apsolutno točno (5), jer se aritmetička sredina nalazi između te dvije vrijednosti uz prosječno odstupanje od 0,65626. Aritmetička sredina tvrdnje koja odobrava udaranje djeteta remenom, najmanja je i govori nam da su sudionici u prosjeku označavali vrijednosti apsolutno netočno (1) i netočno (2), s time da je aritmetička sredina bliža vrijednosti (1) uz prosječno odstupanje od 0,66035). Prosječna vrijednost na tvrdnji *Discipliniranje i kažnjavanje je ista stvar* ukazuje da sudionici smatraju kako discipliniranje i kažnjavanje nisu isti pojmovi jer iznosi 1,936, odnosno kreće se između vrijednosti apsolutno netočno (1) i netočno (2), što ukazuje na stav sudionika da se dijete može disciplinirati bez da se kažnjava.

Da *Vrsta fizičke kazne uvelike ovisi o dobi djeteta* sudionici prosječno smatraju netočnom i djelomično točnim jer se aritmetička sredina nalazi između te dvije vrijednosti, no standardna devijacija je dovoljno velika (SD=1,46319) što nam ukazuje da se raspon rezultata kreće od apsolutno netočno do apsolutno točno, tako da su stavovi među sudionicima na ovoj tvrdnji

među najraspršenijima. Na tvrdnji *Udarac po stražnjici ponekad je jedini način da se dijete urazumi* prosječna vrijednost odgovora je 2,5638, uz standardnu devijaciju 1,24052, što se nalazi između vrijednosti netočno i djelomično točno. Ako usporedimo to sa prosječnom vrijednosti odgovora na tvrdnji *Udaranje po stražnjici je zlostavljanje djeteta* koja iznosi 2,5957, uz standardnu devijaciju 1,22096, vidimo da je prosječna vrijednost odgovora na te dvije kontradiktorne tvrdnje gotovo jednaka, što nam ukazuje na svjesnost sudionika da je udaranje po stražnjici fizičko kažnjavanje djeteta koje može intenzitetom prijeći u zlostavljanje, no na svejedno slaganje s tvrdnjom da je odgojna praksa udaranja po stražnjici ponekad jedini način da se dijete urazumi.

Aritmetička sredina odgovora na tvrdnju *Djeca koja su fizički kažnjavana imaju lošu sliku o sebi* iznosi 3,3298, i nalazi se između vrijednosti djelomično točno i točno, dok na tvrdnji *Roditelji koji fizički kažnjavaju djecu imaju lošu sliku o sebi* aritmetička sredina iznosi 2,8617, što se nalazi između vrijednosti netočno i djelomično točno. Iz toga slijedi da sudionici smatraju da fizičko kažnjavanje negativno utječe na djetetovu sliku o samome sebi, odnosno da fizički kažnjavana djeca imaju lošu sliku o sebi, dok roditelji koji fizički kažnjavaju uglavnom nemaju lošu sliku o sebi.

Najmanje odstupanje od prosjeka, odnosno najmanja standardna devijacija nalazi se uz tvrdnju *Policija je dužna umiješati se kada dođe do saznanja da se u obitelji događa nasilje nad djetetom*, a prosječna vrijednost odgovora kreće se između točno i apsolutno točno, što znači da se većina sudionika slaže s tom tvrdnjom, a vrijednosti odgovora nisu previše raspršene. Ako pogledamo Tablicu 1. možemo vidjeti da vrijednosti apsolutno netočno (1) i netočno (1) uopće nisu zastupljene, odnosno ni jedan sudionik nije označio tu vrijednost.

8.2. Iskustva

Sudionici su imali sedam čestica o iskustvu s fizičkim kažnjavanjem djece u svom okruženju.

Tablica 3 – *Koliko često, u prosjeku, udare svoju djecu? (frekvencije odgovora)*

	Valid percent (%)
Više puta dnevno	1,1
Jednom dnevno	4,3
Jednom tjedno	5,3
Više puta u tjednu	12,8
Jednom u mjesecu	6,4
Više puta u mjesecu	17
Vrlo rijetko	37,2
Ne poznajem ljude koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru	16

Tablica 3. pokazuje da poznanici sudionika u najvećem postotku vrlo rijetko udaraju svoju djecu, 17% sudionika iskazuje da se u njihovom okruženju fizičko kažnjavanje događa više puta mjesečno, a 16% ispitanika ne poznaje ljude koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru. 1,1% sudionika u svom okruženju viđa fizičko kažnjavanje djece više puta dnevno, a 12,8% više puta u tjednu.

Tablica 4 – *Čime udaraju djecu? (frekvencije odgovora)*

	Valid percent (%)
Rukom	58,6
Šibom	9,2
Remenom	9,2
Kuhačom	18,4
Bičem	3,4
Ostalo	1,1

U Tablici 4. vidljivo je da se fizičko kažnjavanje djece najčešće događa rukom - šamar, udaranje po stražnjici i slično. 18,4% sudionika izjavilo je da njihovi poznanici posežu za kuhinjskim pomagalicama, kao što je kuhača. Udaranje šibom i remenom među poznanicima sudionika jednako je zastupljeno, odnosno 9,2% sudionika izjasnilo se da se u njihovom okruženju djecu udara šibom i remenom.

9. Rasprava

Rezultati istraživanja ukazuju da sudionici imaju uglavnom negativne stavove prema fizičkom kažnjavanju djece, ali udaranje po stražnjici djeteta još je uvijek diskutabilno i prisutno s obzirom na rezultate istraživanja. Ako vrijednosti odgovora podijelimo na negativne stavove – apsolutno netočno (1) i netočno (2), neutralne stavove – djelomično točno (3) te pozitivne stavove – točno (4) i apsolutno točno (5), dolazimo do rezultata gdje 72,4% sudionika razlikuje discipliniranje i kažnjavanje, dok 80,8% sudionika smatra neistinitom narodnu poslovicu da je batina izašla iz raja. Rezultati dobiveni na sličnom provedenom istraživanju 2006. godine, koje je provela Ivana Marag na slučajnom uzorku od 235 osoba u dobi od 18 do 68 godina, pri čemu je najzastupljenija populacija od 20-26 godina, pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Irene Cajner Mraović, pokazuju da većina sudionika (80%) razlikuje discipliniranje i kažnjavanje, a za 74% ispitanika ne vrijedi stara narodna izreka da je batina izašla iz raja.

Da fizička kazna ne postiže uvijek svoj cilj smatra velika većina (87,2%) sudionika ovog istraživanja, dok svega 1,1% smatra da uvijek postiže svoj cilj. Iako se radi o sasvim malom relativnom udjelu onih ispitanika koji smatraju da fizička kazna uvijek postiže svoj cilj, ipak je i taj podatak zabrinjavajući i to iz dva razloga. Kao prvo, u hrvatskome društvu se pretpostavlja nulta stopa tolerancije na fizičko kažnjavanje djece, pa se očekuje da nitko nema pozitivan stav prema takvoj pojavi. Druga činjenica je još možda čak i važnija, a nastavlja se na prethodnu: ispitanici u ovome istraživanju su studenti, dakle mladi ljudi koji ne bi trebali biti opterećeni zastarjelim odgojnim metodama. Rezultati iz istraživanja provedenog 2006. godine pokazuju da većina sudionika smatra da kazna ne postiže uvijek svoj cilj (86,8%), ali i da fizička kazna s vremenom gubi na težini (85,5%). S obzirom da su rezultati i tog istraživanja pokazali da sudionici imaju uglavnom negativne stavove prema fizičkom kažnjavanju djece, iznenađuje brojka od 62,5% sudionika, odnosno više od polovice sudionika, koji smatraju da batine ponekad imaju pozitivno odgojno djelovanje.

Čak gotovo trećina (29,8%) sudionika ovog istraživanja smatra da vrsta fizičke kazne uvelike ovisi o dobi djeteta, a 90,4% sudionika smatra da dječake ne treba češće tući nego djevojčice. Ovakvim izjavama ispitanici zapravo toleriraju fizičko kažnjavanje djece. Gotovo svi sudionici (91,4%) smatraju netočnim da mala djece ne razumiju nikakvu drugu kaznu osim fizičke kazne, dok 10,7% sudionika smatra da prema djeci treba ponekad biti grub da ih se pripremi na život. Da dijete ponekad treba dobiti batina zbog lošeg ponašanja smatra čak gotovo četvrtina (23,4%) sudionika ovog istraživanja, a da batine ponekad imaju pozitivno odgojno djelovanje smatra 13,9% sudionika, što iako je malo, predstavlja razlog za zabrinutost jer fizička kazna uopće ne

bi smjela biti odgojna metoda o čijim se rezultatima razmišlja. Rezultati istraživanja Ivane Marag pokazuju da među sudionicima postoje stavovi o ravnopravnosti spolova jer većina sudionika (90,6%) smatra da dječake ne treba češće tući nego djevojčice. Više od polovice sudionika njenog istraživanja smatra da dijete treba dobiti batina zbog lošeg ponašanja (njih 53,2%), što također potvrđuje izjavu o toleriranju fizičkog kažnjavanja djece. Također, rezultati ukazuju i na podatak od 33,7% sudionika koji smatraju da prema djeci treba biti ponekad grub da ih se pripremi za život.

Kada govorimo o načinu fizičkog kažnjavanja djece, da je udarac po stražnjici ponekad jedini način da se dijete urazumi smatra 35,5% sudionika, što je dovoljno zabrinjavajući postotak jer su sudionici studenti koji su iskazali uglavnom negativne stavove prema fizičkom kažnjavanju djece, ali iz rezultata je vidljivo da je ono ipak ponekad poželjno. Da se dijete može udariti po stražnjici, ali ne po glavi i licu smatra nešto manje od polovice (42,6%) sudionika.

Da je udaranje po glavi zlostavljanje djeteta smatra većina (85,1%) sudionika, dok čak nešto malo više od polovice sudionika (51,1%) smatra da udaranje po stražnjici nije zlostavljanje djeteta. Moguća objašnjenja za takve stavove možemo pronaći u narodnim vjerovanjima da se tako djecu uči što je dobro, a što zlo, odnosno da dobiti "malo po guzi" ne može naštetiti djetetu. Buljan Flander i Kocijan-Hercigonja (2003:37) ističu da mnogi polaze od onog "i nas su tukli u djetinjstvu, pa smo sada poštene ljudi" ili "batina je u raju izrasla i nikome ne škodi", a da su upravo takva vjerovanja razlog zašto roditelji probleme s djecom rješavaju fizičkim putem. Prijašnja istraživanja također pokazuju uglavnom negativne stavove prema fizičkom kažnjavanju djece, ali i da je ono i dalje prisutno, što se može objasniti odgovaranjem na tvrdnje društveno poželjnim odgovorima.

Kada govorimo o sredstvima kojima roditelji tuku djecu, 2,1% sudionika smatra da je u redu dijete udariti šibom, odnosno većina sudionika (91,5%) smatra da to nije u redu, dok 92,5% smatra da nije u redu dijete udariti kuhačom. Da nije u redu dijete udariti remenom smatraju gotovo svi sudionici (95,8%). Više od polovice sudionika (59,6%) smatra da nije u redu dijete udariti rukom, dok 11,7% smatra da je to u redu. Ako to usporedimo s rezultatima prijašnjeg istraživanja, gdje 42,1% sudionika smatra da je u redu dijete udariti rukom, dok skoro petina sudionika (njih 19,2%) smatra da je u redu dijete udariti šibom, vidimo da su se neki stavovi od 2006. do 2020. godine promijenili na bolje, odnosno smanjio se postotak sudionika koji smatraju da je u redu dijete udariti rukom, a vidljiva je i pozitivna promjena u stavovima kod

tvrdnje da je u redu dijete udariti šibom, dakle manji je postotak sudionika koji smatraju da je to u redu.

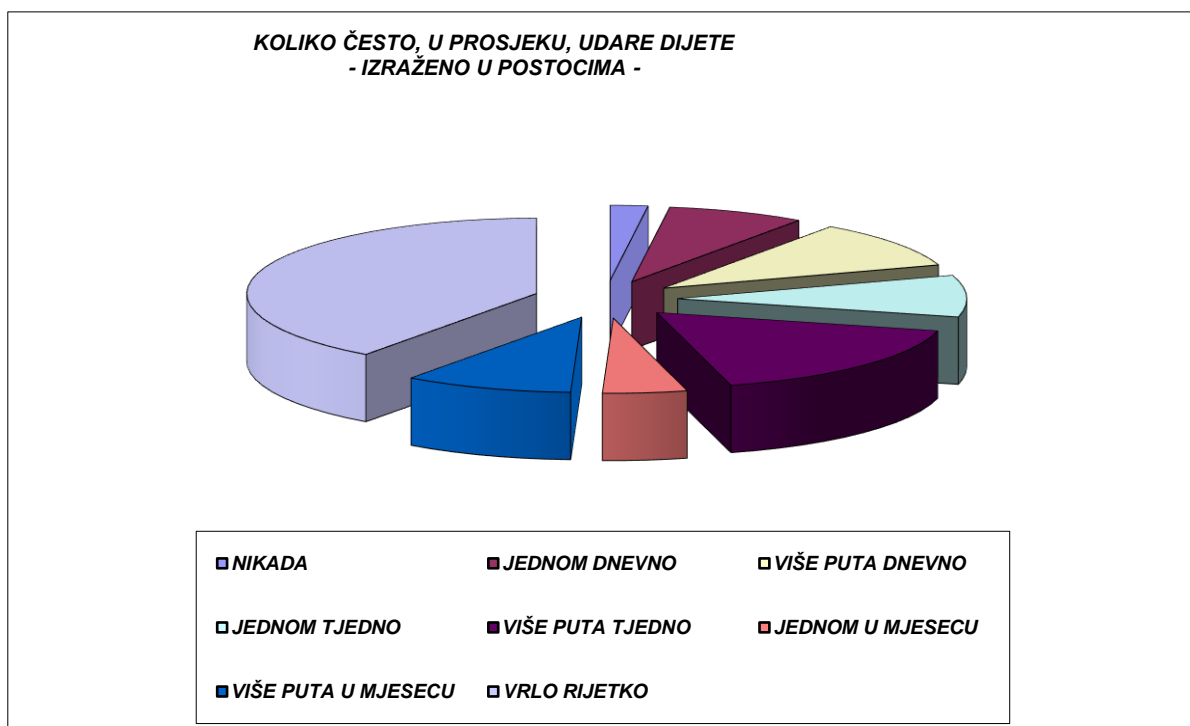
Osobe koje koriste fizičko kažnjavanje u odgojne svrhe, rijetko su svjesne posljedica koje fizičko kažnjavanje ima na djetetov psihički i fizički razvoj. Da djeca koja su fizički kažnjavana imaju lošu sliku o sebi smatra točno polovica sudionika, a 38,3% sudionika smatra da djeca koja su fizički kažnjavana gube poštovanje prema roditelju. Da zlostavljanje ne pojačava ljutnju i agresivnost smatra 4,2% sudionika, a da fizički zlostavljana djeca imaju dobru sliku o sebi smatra 9,6% sudionika. 79,7% sudionika smatra da su fizički zlostavljana djeca često tužna i bezvoljna. Rezultati sličnog istraživanja pokazuju da 86% sudionika smatra da su djeca koja su fizički kažnjavana češće depresivna, a gotovo svi sudionici (97,5%) smatraju da su fizički zlostavljana djeca često tužna i bezvoljna.

Da se roditelji odlučuju na fizičko kažnjavanje kao odgojnu mjeru utječu brojni faktori, ali većina sudionika smatra da razina obrazovanja i pripadnost nižoj ili srednjoj klasi nisu razlog tomu, odnosno 61,7% sudionika smatra da ljudi koji tuku svoju djecu uglavnom nisu niskog obrazovanja, dok 54,2% sudionika smatra da roditelji koji zlostavljaju svoju djecu uglavnom nisu pripadnici srednje i niže klase. Pojavljivanje fizičkog kažnjavanja djece u svim socio-ekonomskim krugovima, rasnim, etničkim i religijskim grupama smatra točnim više od polovice (64,9%) sudionika. Buljan Flander i Kocijan-Hercigonja (2003:30) naglašavaju neke od karakteristika potencijalnih zlostavljača, a među karakteristikama se nalaze ovisnosti o alkoholu i drogama. Da je zlostavljanje djeteta vezano uz alkoholizam smatra skoro polovica (45,8%) sudionika ovog istraživanja i 84,6% sudionika prijašnjeg sličnog istraživanja iz 2006. godine, što je razlika od gotovo polovice sudionika. Iz tog se može zaključiti da sudionici obaju istraživanja smatraju kako alkoholizam roditelja utječe na fizičko kažnjavanje djece, odnosno da alkoholizam roditelja utječe za posezanjem fizičkog kažnjavanja djece kao odgojne metode. Dobiveni rezultati istraživanja Ivane Marag pokazuju kako se većina sudionika (83,4%) slaže s tvrdnjom da fizičko kažnjavanje djece postoji u svim socio-ekonomskim krugovima, rasnim, etničkim i religijskim grupama, više od polovice (66,8%) ih smatra da ljudi koji tuku svoju djecu uglavnom nisu niskog obrazovanja, dok 65,9% sudionika smatra da roditelji koji zlostavljaju svoju djecu nisu uglavnom pripadnici srednje i niže klase. Ako to usporedimo s rezultatima ovog istraživanja, možemo zaključiti kako sudionici smatraju da se za fizičkom kažnjavanjem djece posežu i visokoobrazovani roditelji te roditelji čija se pripadnost veže uz višu klasu, odnosno imućniji roditelji.

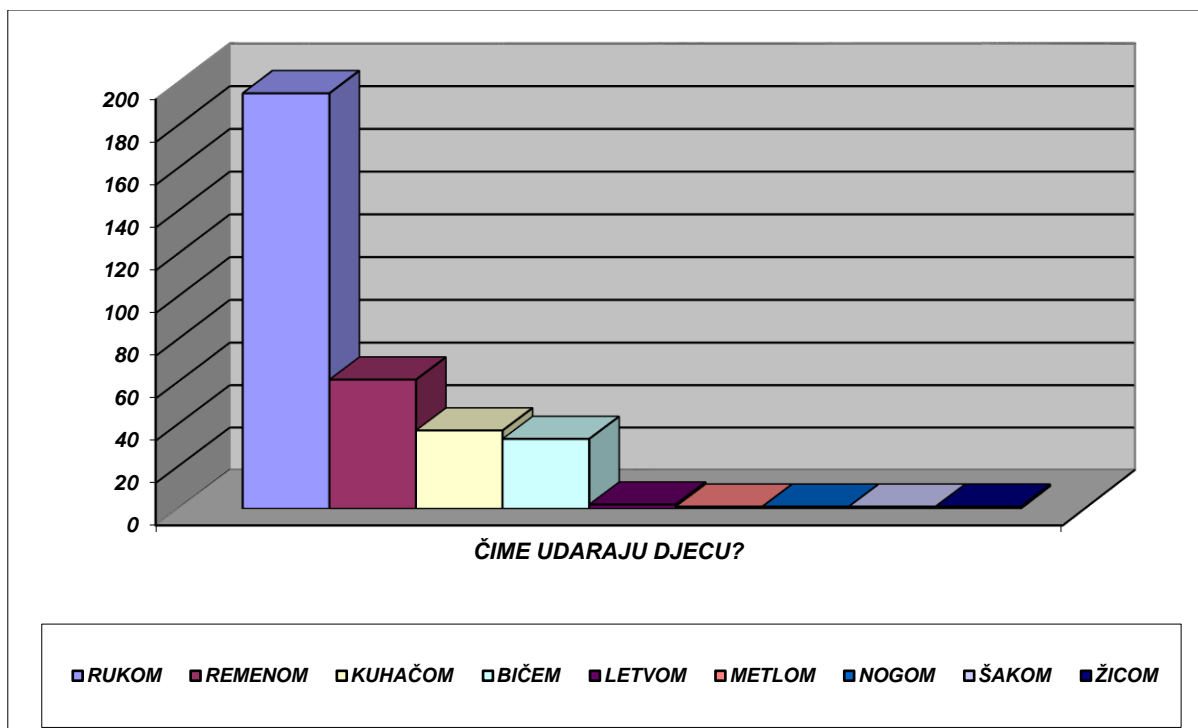
Istraživanje psihologinja Baraban i Buljubišić (2014.) provedenom na prigodnom uzroku studenata medicine, pokazuje kako iz okruženja studenata bake i djedovi zagovaraju fizičko kažnjavanje, dok su stručne osobe izrazito protiv tjelesnog kažnjavanja djece. Rezultati istraživanja o iskustvu sudionika u njihovom okruženju pokazuju da se poznanici sudionika najčešće koriste rukom (58,6%) kao sredstvom fizičkog kažnjavanja, dok su najmanjim, ali jednakim postotkom zastupljeni šiba i remen (9,2%).

Kada govorimo o mjerama koje bi se trebale poduzimati u svrhu zaštite i prava djeteta, 75,5% sudionika smatra da se dijete odmah treba izdvojiti iz nasilne obitelji, a da kazneni progon nije koristan odgovor društva na zlostavljanje djece tvrdi nešto više od četvrtine (26,6%) sudionika, odnosno njih 42,5% smatra da je to koristan odgovor društva i da se zlostavljače treba kazнено progoniti. Sa tvrdnjom da bi zlostavljače djece trebalo strože kažnjavati slaže se 91,5% sudionika, dok samo 1,1% smatra da ih ne bi trebalo strože kažnjavati. Da se policija dužna umiješati kada dođe do saznanja da se u obitelji događa zlostavljanje nad djetetom smatraju gotovo svi sudionici (92,6%), dok 0% sudionika smatra suprotno. Više od polovice sudionika (njih 62,8%) smatra da je za zlostavljeno dijete bolje da živi pod brigom socijalne skrbi nego da živi u nasilnoj obitelji. O represivnim mjerama policije i ostalih tijela kaznenog progona, rezultati istraživanja iz 2006. godine pokazuju da 98,3% sudionika smatra da se policija dužna umiješati kada dođe do saznanja da se u obitelji događa nasilje nad djetetom, dok samo 36,7% smatra da je kazneni progon koristan odgovor društva na zlostavljanje djeteta. Da se zlostavljači djece trebaju strože kažnjavati smatra 97,9% sudionika, dok nešto manje (njih 96,2%) smatra da je za zlostavljano dijete bolje da živi pod brigom socijalne skrbi, a 89% sudionika smatra da se dijete odmah treba izdvojiti iz nasilne obitelji.

Kada govorimo o okruženju sudionika, rezultati istraživanja provedenog 2006. godine govore da poznanici sudionika koji koriste fizičko kažnjavanje kao odgojnu metodu, koriste ga čak više puta dnevno (10,2%), vrlo rijetko koristi njih 40%, dok više puta tjedno 17% poznanika sudionika, a kao sredstvo najčešće koriste ruku (83%), zatim kuhinjska pomagala (14%), šibu (26%) te remen (15,7%). Rezultati ovog istraživanja vezana uz okruženje sudionika objašnjeni su u Tablici 3. i Tablici 4.

Grafikon 6 – Koliko često, u prosjeku, udare dijete? (Ivana Marag, 2006., Fizičko zlostavljanje djece u obitelji)

Grafikon 7 – Čime udaraju djecu? (Ivana Marag, 2006., Fizičko zlostavljanje djece u obitelji)

Istraživanje Fizičko zlostavljanje djece u obitelji, provedenom 2006. godine, provedeno je na slučajnom uzroku od 235 sudionika, s kojeg se rezultati mogu poopćavati na populaciju. Ovo istraživanje (Stavovi studenata prema fizičkom kažnjavanju djece) rađeno je na neprobabilističkom prigodnom uzorku od 94 sudionika, s kojeg se rezultati ne mogu generalizirati, odnosno rezultati se ne mogu poopćiti na populaciju. No, rezultati istraživanja mogu nam pomoći u sagledavanju da je još uvijek potrebno educiranje mladih, sadašnjih i budućih roditelja ili odgajatelja o negativnim učincima i posljedicama fizičkog kažnjavanja djece. S obzirom na rezultate iz 2006. godine, vidimo da su se stavovi o nekim tvrdnjama promijenili na bolje, odnosno u upitniku se ne nalazi ni jedna tvrdnja koja pokazuje lošiju promjenu. Svakako su sporni stavovi o udaranju djeteta po stražnjici, jer je i to fizičko kažnjavanje koje može prerasti u zlostavljanje i svakako ima negativne utjecaje na psihički i fizički razvoj djeteta.

10. Zaključak

Ovim istraživanjem se nastojalo pokazati u kojoj mjeri studenti smatraju prihvatljivim fizičko kažnjavanje djece, odnosno gdje se po njihovom mišljenju nalazi granica koja ne zahtjeva reakciju društvenih institucija i državnih službi koje štite prava djeteta. Istraživanje je provedeno na neprobabilističkom prigodnom uzorku u kojem je sudjelovalo 94 studenata. Rezultati istraživanja pokazuju da postoji svjesnost štetnog utjecaja fizičkog kažnjavanja djece na djetetov zdravstveni i socijalni razvoj, ali i da postoje stavovi koji odobravaju udarac po stražnjici kao odgojnu metodu koja ne zahtjeva reakciju službi koje štite prava djeteta. Većina sudionika još nema roditeljsku ulogu, a rezultati pokazuju kako sudionici imaju uglavnom negativne stavove prema fizičkom kažnjavanju djece. Sudionici istraživanja pokazuju pozitivne stavove prema uključivanju društvenih institucija i državnih tijela u obitelj u kojoj se događa fizičko kažnjavanje nad djetetom te djetetovo izdvajanje iz nasilne obitelji, no problem se pojavljuje kod stava da udaranje po stražnjici nije zlostavljanje što smatra više od polovice sudionika, no to je vrsta fizičkog kažnjavanja djeteta koja svakako može prerasti u zlostavljanje i također zahtjeva reakciju službi, ali i društva. Gotovo svi rezultati koji su dobiveni istraživanjem su očekivani, no iznenađuje stav studenata o prihvaćanju udaranja po stražnjici djeteta kao odgojnu mjeru koja se ne smatra zlostavljanjem i stav da je to ponekad jedini način da se dijete urazumi. Kako su rezultati komparirani sa rezultatima istraživanja iz 2006. godine, možemo vidjeti da su se stavovi promijenili na bolje, odnosno ovim istraživanjem je vidljiv negativniji stav prema fizičkom kažnjavanju djece. Rezultati istraživanja svakako odgovaraju literaturi i prijašnjim istraživanjima jer su gotovo sva prijašnja istraživanja navedena u ovome radu pokazala negativne stavove društva prema fizičkom kažnjavanju djece i svjesnosti o zakonom zabranjenim radnjama prema djetetu, no uvijek se negdje potkrade pozitivan stav o tome kako je ponekad u redu udariti dijete, da se tako treba učiti dijete što je dobro, a što nije, da je u redu "dati malo po guzi" i slično, što pokazuje određeno licemjerje društva i upitnu sigurnost djece dok su takvi stavovi i dalje prisutni, pa čak i među populacijom koja nema roditeljsku ulogu. Ono što rezultati ovog istraživanja zasigurno potvrđuju je postojanje stavova da udaranje nikada nije dobro rješenje, da se sukobi ne rješavaju batinama, ali i da se dijete ne odgaja fizičkim kaznama. Kao što i sama literatura potvrđuje, fizičkim kažnjavanjem, odnosno udaranjem, djecu učimo kako je u redu udariti nekog i kako je nasilje djelotvorno, kako je u redu nanositi nekome bol i uništavati nečiji integritet. Primjenjivanjem fizičkih kazni, djetetu se batine pokazuju kao najbolja i jedina odgojna metoda koju je sasvim poželjno primjenjivati jer "to primjenjuju roditelji, pa je u redu da primjenjujem i ja", pa tako fizičko kažnjavanje primjenjuju djeca na svoju djecu (pa djeca djece na svoju djecu) i javlja se problem društva u

kojem zakoni postoje, ali su reakcije službi zaostale, što društvo u konačnici dovodi do nesrazmjera između očekivanog, odnosno poželjnog i postojećeg. Fizičko kažnjavanje ostavlja teške emocionalne, psihičke i socijalne posljedice, ali i predstavlja kršenje ljudskih, odnosno djetetovih prava. Zaštita djece kao neracionalnih i osjetljivih bića odgovornost je, ne samo roditelja, već i cijelog društva. S obzirom na ograničenja ovog istraživanja, ukazuje se potreba za novim istraživanjima ove teme u Hrvatskoj, koja će pobliže objasniti moguće razloge vjerovanja u određene stavove vezane uz fizičko kažnjavanje djece i moguće razloge korištenja odgojnih metoda koje su od davnina prakticirale u Hrvatskoj, a koriste se i danas bez obzira na zakonske odredbe.

Literatura

1. Ajduković, M., Pećnik, N. (1994.) »Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji«, *Revija za socijalnu politiku*, sv. 1 (3): 269-276.
2. Baraban, D., Buljubašić, M. (2014.) »Medical students' convenience sample beliefs and knowledge od corporal punishment in children«, *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, sv. 60 (32): 95-109.
3. Buljan Flander, G., Ćosić, I. (2003.) »Prepoznavanje i simptomatologija zlostavljanja i zanemarivanja djece«, *Medix : specijalizirani medicinski dvomjesečnik*, sv. 9 (51): 122-124.
4. Buljan Flander, G., Kocijan Hercigonja, D. (2003.) *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*, Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
5. Delale, E. A., Muslić, Lj., Drpić, K. (2012.) »Povezanost postupaka kažnjavanja i alternativa kažnjavanju kod doživljaja blažih i izrazito neprimjerenih ponašanja djeteta«, *Ljetopis socijalnog rada*, sv. 19 (2): 317-343.
6. Donnelly, M., Straus, M. A. (2005.) *Corporal Punishment of Children in Theoretical Perspective*, London: Yale University Press.
7. Giddens A. (2007.) *Sociologija*, prema 4. enlgeskom izdanju, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
8. Global Initiative to End All Corporal Punshment of Children, <https://endcorporalpunishment.org/>
9. Haralambos, M., Holborn, M. (2002.) *Sociologija: Teme i perspektive*, Zagreb: Golden marketing.
10. Indeks.hr, »Na listi je i Hrvatska: U ovim zemljama nije dozvoljeno tući djecu«, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/na-listi-je-i-hrvatska-u-ovim-zemljama-nije-dozvoljeno-tuci-djecu/1035969.aspx>, objavljeno 1. travnja 2018. godine (autor: T.L.P), preuzeto 22. srpnja 2020. godine
11. Konvencija o pravima djeteta, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, ur. prof. dr. sc. Dubravka Maleš, 2001.
12. Lektorić, M. (2015.) »Neki sociološki aspekti roditeljstva u suvremenom društvu«, Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za sociologiju, Diplomski rad.
13. Marag, I. (2006.) »Fizičko zlostavljanje djece u obitelji«, Visoka policijska škola, Policijska Akademija, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Diplomski rad.

14. Mijatović, A. (1995.) »Obitelj i poremećaji socijalnog konteksta«, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, sv. 4 (4-5): 465-485.
15. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske soliranosti, ur. dipl. iur. Jadranka Kosor, (2008.), »Ukidanje tjelesnog kažnjavanja djece«, Pitanja i odgovori, Izgradnja Europe za djecu i s djecom, Tisak Vijeća Europe.
16. Pečnik, N. (1996.) »Fizičko kažnjavanje na razmeđu zlostavljanja djece i društvenog prihvaćenog roditeljskog ponašanja«, *Ljetopis socijalnog rada*, sv. 3 (1): 133-141.
17. Pečnik, N., Radočaj, T., Tokić, A. (2011.) »Uvjerenja javnosti o ispravnim roditeljskim postupcima prema djeci najmlađe dobi«, *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, sv. 20 (3): 625-646.
18. Rajter, M., Trbus, M., Pečnik, N. (2016.) »Socio-demografske odrednice stava prema fizičkom kažnjavanju djece«, *Ljetopis socijalnog rada*, sv. 23 (2): 211-234.
19. Roditelji.hr, »Fizičko kažnjavanje djece«, <https://www.roditelji.hr/jaslice/odgoj/1661-fizicko-kaznjavanje-djece/>, Objavljeno 16. ožujka 2012. godine, Preuzeto 28. srpnja 2020. godine.
20. Singer, M. i sur. (2005.) *Kriminologija delikta nasilja*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
21. Sladović Franc, B., Mujkanović, Đ. (2003.) »Izdvajanje djece iz obitelji kao mjera socijalne skrbi«, *Ljetopis socijalnog rada*, sv. 10 (2) : 229-242.
22. Srednja.hr, »Istraživanje pokazalo da Hrvati i dalje tuku djecu, a mnogi ne znaju i da je to zakonom zabranjeno«, <https://www.srednja.hr/novosti/istrazivanje-pokazalo-da-hrvati-tuku-djecu-a-mnogi-ne-znaju-da-to-zakonom-zabranjeno/>, Objavljeno 1. svibnja 2018. godine, Preuzeto 22. srpnja 2020. godine.
23. Urbanc, K. (2000.) »Neke specifičnosti emocionalnog zlostavljanja djece i mladih«, *Ljetopis socijalnog rada*, sv. 7 (2): 1-17.
24. Velki, T., Bošnjak, M. (2012.) »Povezanost roditeljskih odgojnih postupaka s tjelesnim kažnjavanjem djece«, *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, sv. 58 (28): 63-81.
25. Vidović, L. (2008.) »Tjelesno kažnjavanje djece u obitelji«, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, sv. 15 (1): 303-320.